

FARKLI HUKUK DİSİPLİNLERİNİN ÇEVRENİN KORUNMASINA YAKLAŞIMI SEMPOZYUMU

Bildiri Özetleri Kitabı / 19 Haziran 2026

**ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ**

Farklı Hukuk Disiplinlerinin Çevrenin Korunmasına Yaklaşımı Sempozyumu'nda sunulan bildiri özetlerinden oluşan bu çalışma, "Çevrenin Korunmasında Ticaret Hukukunun Rolü: Türk Hukukunda Mevcut Durumun Değerlendirilmesi ve Öneriler Geliştirilmesi" başlıklı 224K038 numaralı 1001 projesi kapsamında TÜBİTAK tarafından desteklenmiştir. Destekleri için TÜBİTAK'a teşekkür ederiz.

Bildiri özetlerinde ileri sürülen görüşler ve hukuki sorumluluk bildiri sahiplerine ait olup TÜBİTAK'ın, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nin, Sempozyum Düzenleme Kurulu'nun ve editörün görüşlerini yansıtmamaktadır.

Editör

Doç. Dr. Ufuk Tekin

Mizanpaj

Ar. Gör. Alperen Erdoğan

Ar. Gör. Ahmet Ata

ISBN

978-625-00-4287-8

Yayın Tarihi

19 Haziran 2026

İçindekiler

Avrupa Birliği Dış Ticaret Hukuku ve Çevrenin Korunması Prof. Dr. İlke GÖÇMEN	1
Yeşil Tahkimde “Çevre” Adaletine Erişimin Güçleşmesi Riski Doç. Dr. İdil TUNCER KAZANCI	5
Uluslararası Denizcilik Örgütü’nün Dekarbonizasyon Düzenlemelerinin Denize Elverişlilik Doktrini ve Sözleşmesel Uyum Masraflarının Dağılımına Yansımaları Dr. Öğr. Üyesi Ceren CERİT DİNDAR	11
MARPOL Rejimi Çerçevesinde Otonom Deniz Araçları: Deniz Kirliliğinin Önlenmesi, Tespiti ve Temizlenmesinde Yeni Teknolojik İmkânlar Dr. Öğr. Üyesi Yunus ALHAN	17
5403 Sayılı Kanun ile Yeni Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılması Hakkında Yönetmelik Hükümleri Çerçevesinde Hobi Bahçesi İşletenlerin Hukukî Durumu Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Oğuz VURALOĞLU	23
Yapay Zekânın Çevresel Sorumluluğu: Sürdürülebilir Yapay Zekâ Mümkün mü? Dr. Öğr. Üyesi Deniz BAYTEMÜR KÖKSAL	27
Kurumsal Sürdürülebilirlikten İşyerine: Çevrenin Korunmasına İş Hukuku Perspektifinden Bir Bakış Dr. Öğr. Üyesi İstemi Ceysu DİNÇ ÜTÜKLER	33
Çevresel Beyanlara İlişkin Reklam Kurulu Kararlarının Tüketicilerin Korunması Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi Tic. Uzm. Şeyma Gülay KOÇ	41
Yanıltıcı Çevresel İddialarda Bulunmak Suretiyle Haksız Rekabet Hâlinde Ceza Sorumluluğu Doç. Dr. Eylem BAŞ BAYRAKTAROĞLU	47
Çevrenin Ceza Hukuku Aracılığıyla Korunmasına İlişkin Yeni Avrupa Konseyi Sözleşmesi’ne Genel Bir Bakış Dr. Öğr. Üyesi Volkan MAVİŞ	51

Piyasa Gözetimi ve Denetimi Faaliyetleri ile Çevresel Koruma Dr. Öğr. Üyesi Burcu ERDİNÇ TAVİL	55
Çevre Etiği ve Ticaret Hukuku Arasında Yeni Bir Paradigma: Doğanın Hak Özneliği Dr. Öğr. Üyesi Akasya KANSU KARADAĞ	59
Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının Türk Vergi Hukuku Açısından Değerlendirilmesi: Avrupa Birliği Tüzüğü ve 7552 Sayılı İklim Kanunu Çerçevesinde Bir İnceleme Dr. Gülnihal CAN AVŞAR	65
Çevre Devleti, Dekarbonizasyon ve Ticari Özgürlüğün Sınırları Dr. Öğr. Üyesi Ulaş KARADAĞ	69
7552 Sayılı İklim Kanunu'nda Düzenlenen Emisyon Tahsisatı ve Karbon Kredisinin Anayasal Boyutları Dr. M. Murat ÖNGEL	73

Avrupa Birliği Dış Ticaret Hukuku ve Çevrenin Korunması

European Union External Trade Law and Environmental Protection

Prof. Dr. İlke GÖÇMEN (*)

ÖZET

Avrupa Birliği (AB) dış ticaret hukuku (AB terminolojisinde ortak ticaret politikası), giderek, çevrenin korunmasını gözeten bir alan hâline gelmektedir. Bunun çevrenin korunması bakımından taşıdığı önem, hem hukuki hem de ekonomik gerekçelerle ortaya konulabilir. Bir taraftan, ortak ticaret politikası, AB'nin *münhasır yetkisi* kapsamında yer almakta olup¹, bu alanda “... yalnızca Birlik yasama faaliyetinde bulunabilir ve hukuken bağlayıcı tasarruflar kabul edebilir”². Diğer taraftan, AB, iç pazarı³ ve ortak ticaret politikası⁴ sayesinde “küresel ticaret sahnesinin en büyük oyuncusu” olarak nitelendirilmektedir⁵. Bu çerçevede, bu tebliğ, AB'nin dış ticaret hukukuna çevrenin korunmasını *neden* ve *nasıl* dâhil ettiği sorularını incelemeyi amaçlamaktadır.

AB, dış ticaret hukukuna çevrenin korunmasını dâhil etmektedir, çünkü bu yönde bir anayasal görev altındadır. Nitekim, *entegrasyon ilkesi* olarak anıldığı üzere: “özellikle sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi amacıyla, çevrenin korunması gereklilikleri, Birliğin politikalarının ve etkinliklerinin belirlenmesine ve uygulanmasına entegre edilmelidir”⁶. Ayrıca, Avrupa Birliği Adalet Divanının AB – Singapur Serbest Ticaret Anlaşması'na ilişkin Görüşü uyarınca: “... sürdürülebilir kalkınma hedefi [AB'nin ortak ticaret politikasının] *ayrılmaz bir parçasını*

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Avrupa Birliği Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, igocmen@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6076-1368.

İşbu tebliğ, Georg Forster Research Fellowship for Sustainable Development (2023-2024) çerçevesinde Saarland Üniversitesi Avrupa Enstitüsü'nde yürüttüğüm proje (dolayısıyla ileride yayınlanacak kitap çalışmam) kapsamında değerlendirilebilir. Bu nedenle, Alexander von Humboldt Foundation'a destekleri için teşekkür ederim.

Ankara University Law Faculty, Department of European Union Law.

This paper may be considered within the framework of the project I conducted at the Europa-Institut of Saarland University under the Georg Forster Research Fellowship for Sustainable Development (2023–2024) (and thus as part of my forthcoming book). I therefore thank the Alexander von Humboldt Foundation for its support.

¹ ABİHA md. 3(1/e).

² ABİHA md. 2(1).

³ ABİHA md. 26(2).

⁴ ABİHA md. 206 ve 207.

⁵ https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/eu-position-world-trade_en.

⁶ ABİHA md. 11.

oluşturmaktadır”⁷. Bu çerçevede, çevrenin korunmasını dikkate almak, AB’nin dış ticaret hukukunu da kapsayan, bir *anayasal görev* oluşturmaktadır.

AB, dış ticaret hukukuna çevrenin korunmasını ana hatlarıyla *tek taraflı* ve *iki taraflı* olmak üzere iki düzlemde dâhil etmektedir. *Tek taraflı düzlemde*, AB’nin *Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi* (GSP), çevrenin korunmasını giderek daha fazla dikkate almaktadır. AB, GSP aracılığıyla üç kategori çerçevesinde, gelişmekte olan ülkeler menşeli ürünlere tercihli tarife uygulaması sağlamaktadır: (i) EBA (Silah Hariç Her Şey), (ii) Standart GSP ve (iii) GSP +⁸. Negatif koşulluluk kapsamında, 2027 yılı itibarıyla belirli çevre ve iklim sözleşmelerinin ilkelerinin ciddi ve sistematik biçimde ihlal edilmesi hâlinde, AB, yararlanıcı ülkelere tanınan tercihli tarife uygulamasını askıya alabilecektir⁹. Pozitif koşulluluk kapsamında ise, GSP+ kategorisinden yararlanan ülkelerin örneğin belirli çevre ve iklim sözleşmelerini onaylamamaları veya etkili biçimde uygulamamaları durumunda, AB, bu ülkelere sağlanan tercihli tarife uygulamasını askıya alabilmektedir¹⁰.

İki taraflı düzlemde, AB’nin *Yeni Nesil Serbest Ticaret Anlaşmaları* (YNSTA’lar), çevrenin korunmasını da kapsayacak şekilde Ticaret ve Sürdürülebilir Kalkınma (TSK) bölümleri içermektedir. Bu bölümler, içerik bakımından farklılık gösterebilmekle birlikte büyük ölçüde ortak unsurlar barındırmakta ve genellikle üç başlık altında toplanmaktadır: (i) taahhütler, (ii) uygulama (izleme) ve (iii) uygulatma. Taahhütler bakımından, başlıca; (i) uluslararası çevre koruma anlaşmalarını onaylamak için çaba göstermek, (ii) onaylanan anlaşmaları etkili biçimde uygulamak, (iii) çevre ile ilgili uluslararası temel standartları veya prensipleri teşvik etmek ve (iv) ulusal düzeyde çevre koruma seviyelerinin düşmesini önlemek yönünde yükümlülükler getirilmektedir¹¹. Uygulama (izleme) boyutunda, örneğin Yerel Danışma Grupları, çevre örgütlerini de içeren sivil toplum temsilcilerinden oluşmakta ve TSK bölümlerinin uygulanmasına ilişkin tavsiyelerde bulunmaktadır¹². Uygulama bakımından ise, ana hatlarıyla, bir panel bağlayıcı olmayan raporlar sunmakta ve ticari yaptırımlara başvurma imkânı ise kural olarak dışlanmaktadır¹³.

Sonuç olarak, AB, dış ticaret hukukunu bir kaldıraç olarak kullanarak, anayasal görevi çerçevesinde, çevrenin korunmasını gözetmektedir. Bununla birlikte, bu alanda daha etkili hukuki araçlara yönelik arayış da sürmektedir.

⁷ O-2/15 (Court of Justice) *Free Trade Agreement between the European Union and the Republic of Singapore* [2017] ECLI:EU:C:2017:376, para 147.

⁸ 978/2012 sayılı Tüzük md. 2(1).

⁹ COM/2021/579 final md. 19(1).

¹⁰ 978/2012 sayılı Tüzük md. 15.

¹¹ Örnek olarak bkz. AB – Kanada Anlaşması md. 23.3, 23.4, 24.4. ([2017] OJ L 11/23) ve AB – Birleşik Krallık Anlaşması md. 393(1) ([2021] OJ L 149/10).

¹² Örnek olarak bkz. AB – Kanada Anlaşması md. 24.13(5).

¹³ Örnek olarak bkz. AB – Kanada Anlaşması md. 24.15 ve 24.16.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği Ortak Ticaret Politikası, Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi, Yeni Nesil Serbest Ticaret Anlaşmaları, Ticaret ve Sürdürülebilir Kalkınma Bölümleri, Çevrenin Korunması.

ABSTRACT

European Union (EU) external trade law (referred to in EU terminology as the common commercial policy) has increasingly been becoming an area that takes environmental protection into account. The importance of this development for environmental protection can be demonstrated on both legal and economic grounds. On the one hand, the common commercial policy falls within the *exclusive competence* of the EU¹⁴, meaning that in this field “... *only the Union* may legislate and adopt legally binding acts”¹⁵. On the other hand, the EU, by virtue of its internal market¹⁶ and common commercial policy¹⁷, is characterised as “the largest player in the global trading arena”¹⁸. Against this background, this paper aims to examine *why* and *how* the EU incorporates environmental protection into its external trade law.

The EU incorporates environmental protection into its external trade law because it is under a constitutional task to do so. As referred to as the *integration principle*: “in particular with a view to promoting sustainable development, environmental protection requirements must be integrated into the definition and implementation of the Union’s policies and activities”¹⁹. Furthermore, according to the Opinion of the Court of Justice of the European Union on the EU – Singapore Free Trade Agreement: “... the objective of sustainable development *forms an integral part of* [the EU’s common commercial policy]”²⁰. In this context, taking environmental protection into account constitutes a *constitutional task* that also covers the EU’s external trade law.

The EU incorporates environmental protection into its external trade law, broadly, at *two levels: unilateral and bilateral*. At the *unilateral level*, the EU’s *Generalised Scheme of Preferences* (GSP) increasingly takes environmental protection into account. Through the GSP, the EU grants preferential tariff treatment to products originating in developing countries under three categories: (i) EBA (Everything But Arms), (ii) Standard GSP, and (iii) GSP+²¹. Under what is referred to as negative conditionality, as of 2027, where the principles of certain

¹⁴ Article 3(1/e) of TFEU.

¹⁵ Article 2(1) of TFEU.

¹⁶ Article 26(2) of TFEU.

¹⁷ Articles 206 and 207 of TFEU.

¹⁸ <https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/eu-position-world-trade_en>

¹⁹ Article 11 of TFEU.

²⁰ O-2/15 (Court of Justice) *Free Trade Agreement between the European Union and the Republic of Singapore* [2017] ECLI:EU:C:2017:376, para 147.

²¹ Article 2(1) of Regulation No 978/2012.

environmental and climate conventions are seriously and systematically violated, the EU may suspend the preferential tariff treatment granted to a beneficiary country²². Under what is referred to as positive conditionality, in the context of the GSP+ category, where for example beneficiary countries fail to ratify certain environmental and climate conventions or to implement them effectively, the EU may suspend the preferential tariff treatment granted to those countries²³.

At the *bilateral level*, the EU's *New Generation Free Trade Agreements* (NGFTAs) include Trade and Sustainable Development (TSD) chapters that also cover environmental protection. Although these chapters may differ in content, they largely share common elements and are generally structured under three headings: (i) commitments, (ii) implementation (monitoring), and (iii) enforcement. With regard to commitments, they broadly include obligations to: (i) make efforts to ratify international environmental agreements, (ii) effectively implement ratified agreements, (iii) promote international core environmental standards or principles, and (iv) prevent the lowering of levels of environmental protection at the domestic level²⁴. As regards implementation (monitoring), for instance, Domestic Advisory Groups, composed of civil society representatives including environmental organisations, are tasked with providing recommendations on the implementation of TSD chapters²⁵. As regards enforcement, broadly speaking, a panel issues non-binding reports, and the possibility of resorting to trade sanctions is, as a rule, excluded²⁶.

In conclusion, the EU uses its external trade law as a lever to promote environmental protection in line with its constitutional obligation. Nevertheless, the search for more effective legal instruments in this field continues.

Keywords: European Union Common Commercial Policy, Generalised Scheme of Preferences, New Generation Free Trade Agreements, Trade and Sustainable Development Chapters, Environmental Protection.

²² Article 19(1) of COM/2021/579 final.

²³ Article 15 of Regulation No 978/2012.

²⁴ For instance see Articles 23.3, 23.4, 24.4 of EU – Canada Agreement ([2017] OJ L 11/23) and Articles 393(1) of EU – United Kingdom Agreement ([2021] OJ L 149/10).

²⁵ For instance see Article 24.13(5) of EU – Canada Agreement.

²⁶ For instance see Articles 24.15 ve 24.16 of EU – Canada Agreement.

Yeşil Tahkimde “Çevre” Adaletine Erişimin Güçleşmesi Riski

The Risk of Restricting Access to “Environmental” Justice in Green Arbitration

Doç. Dr. İdil Tuncer Kazancı (*)

ÖZET

Yeşil tahkim, özellikle COVID-19 sonrası hızlanan dijital dönüşüm neticesinde, yargılama süreçlerinde çevre dostu uygulamaların yaygınlaşması ile ortaya çıkan bir kavram olarak tanımlanabilir²⁷. Yeşil tahkim daha ziyade maliyeti azaltıcı, çevre dostu yargılama uygulamalarını teşvik edici bir çerçevede ortaya çıkmışsa da (şekli/usûlî yeşil tahkim), sürdürülebilir kalkınma ve çevre/iklim uyumsuzlukları bakımından *maddi yeşil tahkim*, tahkimin çevre adaletine ve adalete erişim hakkına ne ölçüde hizmet ettiğine odaklanmaktadır²⁸. Biz de çalışmamızda yeşil tahkim kavramını öncelikle şekli anlamda ele aldıktan sonra, çevre uyumsuzluklarının tahkim ile çözümünde çevre adaletine erişimin güçlüklerine ve bu güçlüklerin aşılması için öngörülen düzenlemelere değineceğiz.

Dijital dönüşümün sağladığı imkânlar ile kâğıt kullanılmadan yapılan yargılamalar ve uzaktan duruşma yapılabilmesi, yeşil tahkimin odaklandığı çevre dostu yargılama yanında, tahkim yargılaması maliyetlerini azaltarak, tahkimin yaygınlaştırılması yoluyla adalete erişimi de kolaylaştırmaktadır. Nitekim Uluslararası Ticaret Odası (ICC)'nin 2021 yılında yayınlanan Tahkim Kuralları'nda duruşmaların video-konferans, telefon veya diğer uygun iletişim araçları

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, idil.tuncerkazanci@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6285-5958.

Eskişehir Osmangazi University Law Faculty, Department of Civil Procedure Law.

²⁷ Bu konuda bkz. *Young, K. M./Ivers, J. A./Schroeder, K.*: The Impact of COVID-19 on International Arbitration Procedure, *The Impact of COVID on International Disputes* (Ed. Lalani, S./Shapiro, S. G.), Leiden/Boston 2023, s. 86; *Panjwani, P.*: The Impact of the COVID-19 Pandemic on International Arbitration Practices: Greener Arbitrations with Reduced Due Process Paranoia?, *The Impact of COVID on International Disputes* (Ed. Lalani, S./Shapiro, S. G.), Leiden/Boston 2023, s. 29; *Strong, S. I.*: Green Arbitration and Artificial Intelligence: Mutually Supportive or Mutually Exclusive? The Question of Deepfakes, Emory Legal Studies Research Paper, 06.03.2026, s. 3. Uluslararası tahkimlerin çevre üzerindeki etkisini azaltmayı amaçlayan bir girişim olan “Daha Çevreci Tahkim Kampanyası”, tahkim camiasının karbon ayak izini önemli ölçüde azaltmak amacıyla 2019 yılında uluslararası tahkim hakemi Lucy Greenwood tarafından başlatılmıştır. Bkz. The Campaign for Greener Arbitrations, <https://www.greenerarbitrations.com/>, Son Erişim: 01.06.2026.

²⁸ ICC'nin Tahkim ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Komisyonu, 2019 ICC Raporu'nda iklim değişikliğiyle ilgili uyumsuzlukları “iklim değişikliğinin veya iklim değişikliği politikalarının, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (UNFCCC) ve Paris Anlaşması'nın etkisinden kaynaklanan veya bunlarla bağlantılı her türlü uyumsuzluk” olarak tanımlamaktadır.

ile gerçekleştirilebileceği düzenlenmiştir²⁹. Uluslararası Ticari Tahkim Konseyi'nin 2022 tarihli 10 numaralı raporunda da tahkimde video-konferans yoluyla duruşma yapılmasının, belli koşulların sağlanması durumunda adalete erişimi kısıtlamayacağı ifade edilmiştir³⁰. Bu bakımdan şekli anlamda yeşil tahkimin adalete erişim bakımından bir engel oluşturmadığı söylenebilir.

Yeşil tahkim, çevre/iklim adaleti çerçevesinde gerek ulusal gerekse uluslararası uyumsuzluklar bakımından, yatırım ve ticaret hukukuna entegre edilmesi gereken bir kavramdır. Konu bakımından çevre adaletini ilgilendiren ve yatırımcı-devlet ya da birey-yatırımcı arasında doğabilecek uyumsuzluklarda, yeşil tahkimin maddi boyutu ortaya çıkmaktadır. Maddi anlamda yeşil tahkimde ele alınabilecek ilk mesele, çevre zararından etkilenenlerin, bu zarara sebebiyet veren şirkete tahkim yoluyla başvurabilmesidir. Uluslararası ticari tahkimin esnekliği, iklim değişikliğinin ve buna bağlı olarak çevre adaletinin sınır aşan yapısına uyum sağlayabilmektedir. Tahkimde çevre konusunda uzman tarafsız bir hakem seçebilme imkânı da tahkimi, geleneksel mahkeme yargısına göre daha avantajlı bir noktaya taşımaktadır. Sivil toplum kuruluşları ve yerel toplulukların çevre uyumsuzluklarında tahkime erişiminin sağlanması hâlinde tahkimin çevre adaletinde mahkeme yargılamasının bir alternatifi olarak öne çıkabilmesi mümkündür. Bununla birlikte, gizlilik gibi tahkimin olumlu özelliklerinden bazıları, iklim adaletinin sağlanması önünde önemli engeller oluşturmaktadır³¹.

Tahkim yargılamasına hâkim olan gizlilik prensibi, çevre adaletine kamusal erişim bakımından önem taşıyan şeffaflık ilkesi bakımından değerlendirilmelidir. 1992 tarihli Birleşmiş Milletler Rio Çevre ve Gelişim Deklarasyonu'nun 10. Prensibinde çevre sorunlarının, ilgili düzeyde tüm vatandaşların katılımıyla en iyi şekilde ele alınacağı belirtilmiştir. Devletler, bilgileri geniş çapta erişime açarak halkı bilinçlendirmeli, onların sürece katılımını kolaylaştırmalı ve teşvik etmelidir. Bu şekilde devletler halkın tazminat da dâhil olmak üzere, adli ve idari işlemlere etkin erişimini sağlamalıdır³². Bu bakımdan tahkimin temel ilkelerinden olan gizlilik, çevre adaleti söz konusu olduğunda esnetilmelidir. Bu yönde UNCITRAL Tahkim Kuralları'nda da düzenlemeye gidilmiştir. 1 Nisan 2014 tarihli UNCITRAL Anlaşma Temelli Yatırımcı-Devlet Tahkiminde Şeffaflık Kuralları (m. 1/3, 4) uyarınca kamu yararının bulunduğu hâllerde tahkim heyeti, yatırımcı-devlet arasındaki tahkim süresince şeffaflık kurallarını uygulayabilir³³.

²⁹ Bkz. ICC Arbitration Rules, 2021, Appendix IV, Article 2, <https://iccwbo.org/dispute-resolution/dispute-resolution-services/arbitration/rules-procedure/2021-arbitration-rules/#block-accordion-26>, Son Erişim: 01.06.2026.

³⁰ *de Oliveira*, L. V. P.: Access to Justice and the Right to a Hearing in Arbitration, Does A Right To A Physical Hearing Exist In International Arbitration? The ICCA Reports No. 10, The Hague 2022, s. 65.

³¹ *Bizikova*, L.: On Route to Climate Justice: The Greta Effect on International Commercial Arbitration, Journal of International Arbitration 2022, C. 39, S. 1, s. 80 vd.

³² United Nations: Rio Declaration on Environment and Development, 1992, Principle 10. Bkz. https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/parties_publications/C8394/Respondent%27s%20documents/RL%20-%20Legal%20Authorities/RL-0150-ENG%201992-06-13.pdf, Son Erişim: 01.06.2026.

³³ UNCITRAL: Rules on Transparency in Treaty-based Investor-State Arbitration, 2014. Bkz. <https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/contractualtexts/transparency>, Son Erişim: 01.06.2026.

Bir diğer sorun ise yatırım tahkimi kapsamında yatırımcı ile devlet arasında çıkan uyuşmazlıklarda, yatırım yoluyla kalkınma karşısında kamunun ve devletlerin “çevre hakkını koruma hakkı” şeklinde somutlaşan çatışmadır. Öğretide *regulatory chill* (düzenleme felci) olarak adlandırılan durumda yeşil enerjiyi teşvik eden ve bu konuda sıkı düzenlemeler getiren devletlerin, yabancı yatırımcılarla yaşadıkları uyuşmazlıklarda çok yüksek miktarda tazminat ödeme yükü altına girdiği ve bu sebeple devletlerin kamu sağlığı ve temiz çevre adına hukuki düzenleme yapma yetkisinin felç edildiği (*regulatory chill*)³⁴ ve yerel halkların iklim adaletine erişiminin engellendiği ifade edilmektedir. Burada adalete erişim hakkı, kamusal düzeyde ele alınmalıdır. Söz konusu engeli aşmak için yeşil tahkim süreçlerinde şeffaflığın artırılması ve yerel halk/çevre örgütlerinin *Amicus Curiae* (görüş sunan üçüncü kişi) olarak sürece dâhil edilmesi söz konusu olabilir³⁵.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Tahkim, Adalete Erişim, Amicus Curiae, Video-Konferans Yoluyla Duruşma, Çevre Adaleti.

ABSTRACT

Green arbitration can be defined as a concept that has emerged through the proliferation of environmentally friendly practices in adjudicatory processes, driven particularly by the digital transformation accelerated by the post-COVID-19 era³⁶. Although green arbitration initially arose within a framework that encourages cost-reducing and eco-friendly procedural practices (procedural green arbitration), substantive green arbitration—in the context of sustainable development and environmental disputes—focuses on the extent to which the arbitration mechanism serves environmental justice and the right of access to justice³⁷. In this

³⁴ Tienhaara, K.: Regulatory Chill in a Warming World: The Threat to Climate Policy Posed by Investor-State Dispute Settlement, *Transnational Environmental Law* 2018, C. 7, S. 2, s. 233.

³⁵ Galaviz Lizarraga, C.: Submission of Amici Briefs in Arbitration Related to Environmental Concerns: Developing a Better Framework for Their Consideration Under ICSID Rule 37(2), *Northwestern Journal of International Law & Business* 2023, C. 43, S. 2, s. 224, 226 vd.; Gomez, K. F.: Rethinking the Role of Amicus Curiae in International Investment Arbitration: How to Draw the Line Favorably for the Public Interest, *Fordham International Law Journal* 2012, C. 35, S. 2, s. 543 vd.; yatırım tahkiminde amicus curiae bakımından bazı sınırlama önerileri için bkz. Gomez, s. 562.

³⁶ See Young, K. M./Ivers, J. A./Schroeder, K.: The Impact of COVID-19 on International Arbitration Procedure, *The Impact of COVID on International Disputes* (Ed. Lalani, S./Shapiro, S. G.), Leiden/Boston 2023, p. 86; Panjwani, P.: The Impact of the COVID-19 Pandemic on International Arbitration Practices: Greener Arbitrations with Reduced Due Process Paranoia?, *The Impact of COVID on International Disputes* (Ed. Lalani, S./Shapiro, S. G.), Leiden/Boston 2023, p. 29; Strong, S. I.: Green Arbitration and Artificial Intelligence: Mutually Supportive or Mutually Exclusive? The Question of Deepfakes, *Emory Legal Studies Research Paper*, 06.03.2026, p. 3. The “Greener Arbitration Campaign,” an initiative aimed at reducing the environmental impact of international arbitration, was launched in 2019 by international arbitrator Lucy Greenwood with the goal of significantly reducing the arbitration community’s carbon footprint. See The Campaign for Greener Arbitrations, <https://www.greenerarbitrations.com/>, Last Accessed: 01.06.2026.

³⁷ The ICC Commission on Arbitration and Alternative Dispute Resolution, in the 2019 ICC Report, defines climate change-related disputes as “any dispute arising from or related to the effects of climate change or climate change

study, the concept of green arbitration will first be addressed from a procedural perspective; subsequently, the difficulties encountered in accessing environmental justice during the resolution of environmental disputes through arbitration, along with the contemporary regulations envisaged to overcome these hurdles, will be discussed.

The opportunities provided by digital transformation, such as paperless proceedings and remote hearings, not only offer an eco-friendly framework but also facilitate access to justice and contribute to the expansion of arbitration by reducing overall costs. Indeed, the Arbitration Rules of the International Council for Commercial Arbitration (ICCA) published in 2021 stipulate that hearings may be conducted via video-conference, telephone, or other appropriate means of communication³⁸. Furthermore, Report No. 10 of the International Chamber of Commerce (ICC), dated 2022, underscores that conducting hearings via video-conference in arbitration does not restrict access to justice, provided that certain conditions are met³⁹. From this perspective, it can be argued that procedural green arbitration does not constitute a barrier to accessing justice.

Green arbitration is a concept that must be integrated into investment and trade law, both in the context of national and international disputes, within the framework of environmental and climate justice. In terms of subject matter, the material dimension of green arbitration comes to the fore in disputes concerning environmental justice that may arise between investors and states or between individuals and states. The first issue that can be addressed in green arbitration in a material sense is the ability of those affected by environmental damage to seek redress through arbitration against the company responsible for such damage. In particular, the flexibility of international commercial arbitration allows it to adapt to the cross-border nature of climate change and, consequently, environmental justice. The ability to select a neutral arbitrator with expertise in environmental matters positions arbitration as a more advantageous alternative compared to traditional court proceedings. However, certain positive features of arbitration, such as confidentiality, pose significant obstacles to achieving climate justice. Therefore, if civil society organizations and local communities are granted access to arbitration in environmental disputes, arbitration could emerge as a viable alternative to court proceedings in the context of environmental justice⁴⁰.

The core principle of "confidentiality" governing arbitral proceedings must be re-evaluated in light of the principle of "transparency," which is of vital importance for public access to

policies, the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), and the Paris Agreement." See ICC Commission on Arbitration and ADR: Resolving Climate Change Related Disputes through Arbitration and ADR, Paris 2019, p. 8.

³⁸ ICC Arbitration Rules, 2021, Appendix IV, Article 2. See <https://iccwbo.org/dispute-resolution/dispute-resolution-services/arbitration/rules-procedure/2021-arbitration-rules/#block-accordion-26>, Last Accessed: 01.06.2026.

³⁹ *de Oliveira*, L. V. P.: Access to Justice and the Right to a Hearing in Arbitration, Does A Right To A Physical Hearing Exist In International Arbitration? The ICCA Reports No. 10, The Hague 2022, p. 65.

⁴⁰ *Bizikova*, L.: On Route to Climate Justice: The Greta Effect on International Commercial Arbitration, Journal of International Arbitration 2022, Vol. 39, I. 1, p. 80 ff.

environmental justice. Principle 10 of the 1992 United Nations Rio Declaration on Environment and Development states that environmental issues are best handled with the participation of all concerned citizens at the relevant level. States should facilitate and encourage public awareness and participation by making environmental information widely available. Accordingly, effective access to judicial and administrative proceedings, including redress and remedy, should be provided to the public⁴¹. In this regard, confidentiality—one of the traditional pillars of arbitration—must be relaxed when environmental justice is at stake. Indeed, significant steps have been taken within the UNCITRAL Arbitration Rules in this direction. Pursuant to the *UNCITRAL Rules on Transparency in Treaty-based Investor-State Arbitration* dated April 1, 2014 (Art. 1/3, 4), the arbitral tribunal may apply transparency rules during the investor-state arbitration process when public interest is present⁴².

Another significant issue is the conflict arising in investment arbitration between the investor and the host state, manifesting as the tension between development through investment and the public's/states' "right to protect the environment." In doctrine, this situation is referred to as regulatory chill, where states that incentivize green energy and introduce stringent environmental regulations face the risk of paying exorbitant compensation in disputes with foreign investors. This risk paralyzes the states' sovereign authority to enact legal regulations in the interest of public health and a clean environment (*regulatory chill*), thereby obstructing local populations' access to climate justice⁴³. At this juncture, the right of access to justice must be addressed at a public level. Overcoming this barrier requires increasing transparency in green arbitration processes and involving local populations and environmental organizations as *amicus curiae*, which represents a minimum requirement for access to social justice⁴⁴.

Keywords: Green Arbitration, Access to Justice, Amicus Curiae, Video-Conferencing, Environmental Justice, Regulatory Chill.

⁴¹ United Nations: Rio Declaration on Environment and Development, 1992, Principle 10. See https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/parties_publications/C8394/Respondent%27s%20documents/RL%20-%20Legal%20Authorities/RL-0150-ENG%201992-06-13.pdf, Last Accessed: 01.06.2026.

⁴² UNCITRAL: Rules on Transparency in Treaty-based Investor-State Arbitration, 2014. See <https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/contractualtexts/transparency>, Last Accessed: 01.06.2026.

⁴³ Tienhaara, K.: Regulatory Chill in a Warming World: The Threat to Climate Policy Posed by Investor-State Dispute Settlement, *Transnational Environmental Law* 2018, Vol. 7, I. 2, p. 233.

⁴⁴ Galaviz Lizarraga, C.: Submission of Amici Briefs in Arbitration Related to Environmental Concerns: Developing a Better Framework for Their Consideration Under ICSID Rule 37(2), *Northwestern Journal of International Law & Business* 2023, Vol. 43, I. 2, p. 224, 226 ff.; Gomez, K. F.: Rethinking the Role of Amicus Curiae in International Investment Arbitration: How to Draw the Line Favorably for the Public Interest, *Fordham International Law Journal* 2012, Vol. 35, I. 2, p. 543 ff.; regarding proposals for certain restrictions on amicus curiae in investment arbitration, see Gomez, p. 562.

Uluslararası Denizcilik Örgütü'nün Dekarbonizasyon Düzenlemelerinin Denize Elverişlilik Doktrini ve Sözleşmesel Uyum Masraflarının Dağılımına Yansımaları

Implications of International Maritime Organization Decarbonization Regulations on the Doctrine of Seaworthiness and Contractual Allocation of Compliance Costs

Dr. Öğr. Üyesi Ceren Cerit Dindar (*)

ÖZET

Birleşmiş Milletler'in 193 üye devleti, 2015 Eylül ayında, 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi'ni içeren 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ni oybirliğiyle kabul etmişlerdir. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin en önemlilerinden biri olan 13. hedef, iklim değişikliği ve bunun etkileriyle mücadele etmek için acil önlemler almayı amaçlamaktadır. Bu gelişmenin akabinde ise 2016 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine İlişkin Paris Anlaşması yürürlüğe girmiştir. Paris Anlaşması'nın temel amacı, bu yüzyılda küresel sıcaklık artışını sanayi devrimi öncesi seviyelere göre 2 santigrat derecenin oldukça altında tutarak iklim değişikliği tehdidine karşı küresel mücadeleyi güçlendirmek ve sıcaklık artışını 1,5 santigrat dereceyle sınırlamak için çabaları sürdürmek olarak belirlenmiştir.

Küresel ticaretin büyük bir çoğunluğunun deniz yoluyla gerçekleştirilmesi nedeniyle, uluslararası deniz taşımacılığı, küresel sera gazı emisyonlarının önemli ve giderek artan bir kısmını oluşturmaktadır. Bu durum, denizcilik sektörünü iklim değişikliğiyle küresel mücadelede kritik bir odak noktası hâline getirmektedir. Başka bir deyişle, Paris Anlaşması'nda belirlenen sıcaklık sınırlarına ulaşmak ve sürdürülebilir kalkınma hedefi 13'ün amaçlarına hizmet etmek için, deniz taşımacılığının karbon ayak izinin ele alınması önemli bir aciliyet teşkil etmektedir. Ancak bu modern iklim mücadelesi gerekliliği, deniz çevre hukukunun tarihsel temellerinden köklü bir dönüşüm gerektirmektedir. Tarihsel olarak, gemilerin neden olduğu petrol sızıntısı gibi çevreye yönelik zararların düzenlenmesi, yerel deniz kirliliğinin önlenmesi ile ilişkilendirilmiş ve acil zararları önlemek üzere tasarlanmış inşaat ve güvenlik standartlarının, bayrak devleti ve liman devleti tarafından teknik olarak uygulanması yoluyla yönetilmiştir. Uluslararası deniz taşımacılığını küresel iklim hedefleriyle uyumlu hâle getirme gerekliliği ise, denizcilikte karbonsuzlaşma adımını tetiklemiştir. Bu durum ise geleneksel anlayışı kökten genişletmektedir. Nitekim yerel kirliliğin aksine, gemilerden kaynaklanan sera

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Deniz Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi; DEHUKAM Uzman Araştırmacı, cerenceritdindar@aybu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8309-3190.

Ankara Yıldırım Beyazıt University Law Faculty, Department of Maritime Law; DEHUKAM Senior Researcher.

gazı emisyonları aynı derecede gözle görülür ve anlık bir zarar yaratmamaktadır. Aksine, bu kirlilik, birikimli ve küresel bir iklim krizine katkıda bulunmaktadır. Sonuç olarak, modern karbon uyumluluğu farklı bir hukuki yaklaşım gerektirmekte ve deniz ticaret hukukunu, kendi içinde kapalı, ticarete dayalı bir hukuk rejiminden ise kamu çevre standartlarının özel ticari faaliyetlere doğrudan müdahale ettiği, sıkı bir şekilde düzenlenmiş bir sisteme dönüştürmektedir.

Bu noktada, Uluslararası Denizcilik Örgütü, sektörün düzenleyici kurumu olarak, bu normatif dönüşümü kurumsallaştırmada başlıca küresel aktör rolünü üstlenmiş ve küresel ısınmaya neden olan sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik 2015 Paris Anlaşması ile uyumlu olarak, sürdürülebilir kalkınma hedefi 13'ü (iklim değişikliği ve etkileriyle mücadele için acil önlemler almak) destekleme taahhüdünde bulunmuştur. Uluslararası Denizcilik Örgütü'nün 2018 tarihli "İlk Sera Gazı Stratejisi"nde belirlenen hedeflerden biri, uluslararası deniz taşımacılığı sektörünün ortalama karbon yoğunluğunu 2030 yılına kadar 2008 seviyesine göre en az %40 oranında azaltmaktır. Bu hedefe ulaşmak, başka bir deyişle karbon yoğunluğunu azaltmak amacıyla, Temmuz 2021'de düzenlenen Uluslararası Denizcilik Örgütü'nün 76. Deniz Çevresi Koruma Komitesi toplantısında üyeler, Mevcut Gemi Enerji Verimliliği Endeksi (EEXI) ve Karbon Yoğunluğu Göstergesi (CII) adlı iki yeni standardı uygulamaya koymayı kararlaştırmış ve bu önlemler de 1 Ocak 2023 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Bu önlemler, uluslararası bir antlaşma olan Denizlerin Gemiler Tarafından Kirlenmesinin Önlenmesine Ait Uluslararası Sözleşme'ye (MARPOL EK VI) dâhil edildiği için yasal olarak bağlayıcıdır. 2023 yılının Temmuz ayında Uluslararası Denizcilik Örgütü tarafından belirtilen revize edilmiş stratejinin ardından, denizcilik sektörü için uzun vadeli hedef, 2050 yılına kadar veya bu tarihte net sıfır sera gazı emisyonuna ulaşmak olarak yükseltilmiştir. Bu gelişmeler altında, karbon azaltma yollarının uluslararası deniz ticaretine katılmanın mutlak bir ön koşulu hâline geldiği söylenebilecektir.

Bu çalışmanın temel amacı ise bu uluslararası karbonsuzlaştırma standartlarının deniz ticaret hukukunun temel ilkelerini nasıl yeniden şekillendirdiğini incelemektir. Dekarbonizasyon sürecinde atılan idari düzenlemelere odaklanmak yerine, bu çalışmada deniz taşımacılığının özel hukuk mekanizmaları içinde meydana gelen köklü dönüşümüne işaret edilecektir. Bu kapsamda deniz elverişliliğinin genişleyen kapsamı ve geleneksel sözleşmeye dayalı risk ve maliyet paylaşımı mekanizmalarının yeniden yapılandırılması çalışmanın temelini oluşturacaktır.

Geleneksel olarak bir geminin denizdeki tehlikelerle başa çıkabilmesi için gerekli fiziksel, teknik ve insan kaynakları açısından uygunluğu ile tanımlanan denize elverişlilik kavramı, giderek artan bir şekilde uluslararası çevre mevzuatına uygunlukla iç içe geçmektedir. Bir diğer deyişle denize elverişlilik kavramının kapsamı genişlemektedir. Bu çalışma, modern düzenleme rejimi kapsamında bir geminin karbon yoğunluğu derecesinin, ticari faaliyetlerde bulunmaya yönelik yasal uygunluğunu doğrudan belirlemede etkisinin olabileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla, düzenlemelere uymayan veya düşük derecelendirme alan bir gemi, yasal olarak denize elverişsiz kabul edilme riskiyle karşı karşıya kalabilecek ve bu durum,

geleneksel taşıyıcı sorumluluklarını temelden değiştirebilecektir. İkinci olarak, bu çalışma, donatan ile charterer arasındaki maliyet paylaşımına ilişkin dekarbonizasyon kaynaklı olası hukuki sorunları ele almaktadır. Geleneksel zaman charter sözleşmesi çerçeveleri kapsamında, yakıt temini ve ödemesi ile ilgili mali ve operasyonel sorumluluk geleneksel olarak tahsis olunan tarafta bulunmaktadır. Ancak, pahalı düşük karbonlu alternatif yakıtların piyasaya sürülmesi ve olası karbon uyum cezaları, bu uzun süredir devam eden sorumluluk dağılımını sorgulanır hâle getirebilecektir.

Sonuç olarak bu çalışma, uluslararası dekarbonizasyon zorunluluklarının karbon uyumunu idari bir yükümlülük olmaktan çıkararak özel deniz hukuku ilişkilerinin merkezine yerleştirdiğini; denize elverişlilik ve sözleşmesel risk dağılımının gelecekteki sınırlarını doğrudan belirleyen temel bir ölçüt hâline getirdiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Deniz Ticaret Hukuku, Dekarbonizasyon, Uluslararası Denizcilik Örgütü Regülasyonları, Denize Elverişlilik, Uyum Masrafları, Sözleşmesel Sorumluluk.

ABSTRACT

In September 2015, 193 Member States of the United Nations unanimously adopted the 2030 Agenda for Sustainable Development, including the 17 Sustainable Development Goals. One of the important sustainable development goals is number 13 which is to take urgent action to combat climate change and its impact. Following this, the Paris Agreement under the United Nations Framework Convention on Climate Change entered into force in 2016. The Paris Agreement's central aim is to strengthen the global response to the threat of climate change by keeping a global temperature rise this century well below 2 degrees Celsius above pre-industrial levels and to pursue efforts to limit the temperature increase even further to 1.5 degrees Celsius.

As a key component of global trade, international shipping accounts for a substantial and growing share of global greenhouse gas emissions. This actually makes the sector an important actor in the global fight against climate change. To achieve the temperature limits set by the Paris Agreement and to serve the purpose of sustainable development goal 13, addressing the carbon footprint of maritime transport has become a matter of significant urgency. This modern climate imperative, however, requires a fundamental shift from the historical foundations of maritime environmental law. Historically, the regulation of environmental harm caused by ships has been associated with the prevention of localized marine pollution such as oil spills and managed through technical flag and port state enforcement of construction and safety standards designed to prevent immediate harm. The necessity to align international shipping with global climate targets has triggered the maritime decarbonization, which radically broadens this traditional understanding. Unlike localized pollution, greenhouse gas emissions from ships do not produce the same visible and immediate harm; rather, they contribute to a cumulative, global climate crisis that cannot be

mitigated merely by regulating isolated incidents or specific categories of prohibited discharge. Consequently, modern carbon compliance requires a different legal technique, transforming maritime commercial law from a self-contained, commerce-driven legal regime into a highly regulated ecosystem where public environmental standards directly intervene into private commercial operations.

International Maritime Organization, as the regulatory body for the industry, has acted as the primary global actor to institutionalize this normative transformation and has committed to supporting sustainable development goal 13 (to take urgent action to combat climate change and its impacts) in line with the 2015 Paris Agreement to cut greenhouse gas emissions which cause global warming. One of the goals set out in the International Maritime Organization's 2018 'Initial GHG Strategy' is to reduce the average carbon intensity of the international shipping industry by at least 40% by 2030, relative to 2008. In order to reach this goal, in other saying in order to reduce their carbon intensity at the International Maritime Organization's 76th Marine Environment Protection Committee (MEP76) in July 2021, members agreed to put two new measures EEXI and CII and these came into force from 1st January 2023. These measures are legally binding since they are incorporated into an international treaty, the International Convention for the Prevention of Pollution from Ships (MARPOL Annex VI). Following the revised strategy issued in July 2023, the current long-term objective for the maritime industry has been elevated to reaching net-zero greenhouse gas emissions by or around 2050. It can be said that under this framework, carbon reduction paths have evolved into an absolute prerequisite for participating in international maritime commerce.

The primary aim of this article is to examine how these international decarbonisation standards have reshaped the fundamental principles of maritime law. Rather than focusing on the administrative measures introduced during the decarbonisation process, this study will highlight the profound transformation taking place within the private law mechanisms of maritime transport. In this context, the expanding scope of the concept of seaworthiness and the restructuring of traditional contract-based risk and cost-sharing mechanisms will form the basis of the study.

The concept of seaworthiness, traditionally defined as a ship's fitness in terms of the physical, technical and human resources required to cope with the perils of the sea, is becoming increasingly intertwined with compliance with international environmental legislation. In other words, the scope of the concept of seaworthiness is expanding. This study suggests that, under the modern regulatory regime, a vessel's carbon intensity rating may have a direct bearing on its legal fitness to engage in commercial operations. Consequently, a vessel that fails to comply with regulations or receives a low rating may face the risk of being deemed legally unseaworthy, a situation that could fundamentally alter traditional carrier liabilities. Secondly, this study addresses potential legal issues arising from decarbonisation in relation to cost-sharing obligations between the shipowner and the charterer. Within the framework of traditional time charter agreements, financial and operational responsibility for the supply

and payment of fuel traditionally lies with the charterer. However, the introduction of expensive low-carbon alternative fuels and potential carbon compliance penalties challenges this long-standing division of liability.

In conclusion, it can be said that this study demonstrates that international decarbonisation requirements have shifted carbon compliance from being an administrative obligation to a central element of private maritime law relationships; it has become a fundamental criterion that directly determines the future boundaries of seaworthiness and the allocation of contractual risk.

Keywords: Maritime Commercial Law, Decarbonisation, IMO Regulations, Seaworthiness, Compliance Costs, Contractual Liability.

MARPOL Rejimi Çerçevesinde Otonom Deniz Araçları: Deniz Kirliliğinin Önlenmesi, Tespiti ve Temizlenmesinde Yeni Teknolojik İmkânlar

Autonomous Marine Vehicles Under the MARPOL Regime: New Technological Opportunities for the Prevention, Detection and Cleanup of Marine Pollution

Dr. Öğr. Üyesi Yunus Alhan (*)

ÖZET

Küresel deniz ticaretinin yoğunlaşması, gemilerden kaynaklanan deniz kirliliğini uluslararası çevre hukukunun sürekli gündeminde tutmaktadır. Petrol sızıntıları, balast suyu deşarjları, egzoz emisyonları, gemi kaynaklı çöpler ve tehlikeli maddelerin denize bırakılması; deniz ekosistemleri, biyolojik çeşitlilik ve kıyı devletlerinin çevresel menfaatleri bakımından ciddi ve kimi zaman geri döndürülmesi güç sonuçlar doğurmaktadır. Bu alandaki temel uluslararası metin olan MARPOL 73/78, petrol kirliliği, zararlı sıvı maddeler, ambalajlı zararlı maddeler, pis sular, çöpler ve hava kirliliği bakımından ayrıntılı yükümlülükler öngören çok katmanlı bir rejim kurmaktadır⁴⁵. Balast sularına ilişkin özel riskler ise MARPOL'dan ayrı olarak Balast Suyu Yönetimi Sözleşmesi kapsamında düzenlenmiştir⁴⁶.

Son yıllarda yapay zekâ, uzaktan kumanda teknolojileri ve otonom sistemlerdeki gelişmeler, denizcilik faaliyetlerinin yürütülme biçimini önemli ölçüde değiştirmeye başlamıştır. Deniz Otonom Suüstü Gemileri (Maritime Autonomous Surface Ships – MASS) ve diğer otonom deniz araçları bu dönüşümün en görünür örnekleri arasındadır. IMO tarafından yürütülen düzenleyici tarama çalışmasında MASS, değişen derecelerde insan müdahalesi olmaksızın çalışabilen gemiler olarak ele alınmış; mevcut IMO sözleşmelerinin bu araçlara uygulanabilirliği bakımından çeşitli düzenleme boşlukları ve yorum belirsizlikleri bulunduğu

* Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Deniz Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, yunusalhan@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6145-2591.

Akdeniz University Law Faculty, Department of Maritime Law.

⁴⁵ International Convention for the Prevention of Pollution from Ships (2 Kasım 1973'te imzaya açılmış, 17 Şubat 1978 Protokolü ile değiştirilmiş hâliyle) 1340 UNTS 61 (MARPOL 73/78).

⁴⁶ International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments (13 Şubat 2004'te imzaya açılmış, 8 Eylül 2017'de yürürlüğe girmiş) IMO Doc BWM/CONF/36 (BWM Sözleşmesi).

değerlendirilmiştir⁴⁷. Türkiye’de de otonom deniz araçlarının hukuki statüsü ve uygulama alanları giderek daha fazla tartışılmaktadır⁴⁸. Bu tespitler, otonom deniz araçlarının yalnızca güvenli seyir veya ticari verimlilik bağlamında değil, deniz çevresinin korunması bakımından da ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Önleme aşamasında otonom sistemler, kirliliği kaynağında azaltabilecek tamamlayıcı bir işlev görebilir. Deniz kazalarında insan hatasının önemli bir paya sahip olduğu dikkate alındığında, yorgunluk, dikkat kaybı ve yetersiz durumsal farkındalık gibi faktörleri azaltan otonom sistemler, çatma ve karaya oturma kaynaklı petrol sızıntılarının önlenmesine katkı sağlayabilir⁴⁹. Ayrıca tamamen elektrikli ve otonom konteyner gemisi Yara Birkeland gibi projeler, kara taşımacılığındaki yoğun dizel kamyon seferlerinin bir kısmını denizyoluna kaydırarak azot oksit ve karbondioksit emisyonlarının azaltılmasına hizmet etmekte; böylece MARPOL Ek VI’nın hava kirliliğini sınırlama amacıyla da ilişkilendirilebilmektedir⁵⁰. Bu nedenle otonom teknolojiler, mevcut yükümlülüklerin yerine geçmeyen; ancak bu yükümlülüklerin uygulanmasını güçlendirebilecek araçlar olarak değerlendirilmelidir. Özellikle liman sahaları, dar geçitler ve yoğun trafik bölgelerinde sürekli veri üretme kapasitesi, idarenin denetim faaliyetleri ile kirlenmeye karşı erken uyarı mekanizmaları arasında daha güçlü bir bağ kurulmasına imkân verebilir. Bu yönüyle teknoloji, çevresel yönetişimin uygulama ayağını da güçlendirmektedir.

Tespit ve temizleme aşamalarında ise otonom araçlar, literatürde “sıkıcı, kirli ve tehlikeli” görevler olarak adlandırılan faaliyetleri personeli riske atmadan yerine getirebilir. Petrol sızıntılarının erken fark edilmesi, kirlilik haritalarının oluşturulması, insan müdahalesinin riskli olduğu bölgelerde veri toplanması ve uzun süreli çevresel gözlem bu kapsamda önem taşımaktadır⁵¹. Türkiye’de geliştirilen Robot Doris gibi küçük otonom araçlar, limanlarda ve kıyı sularında deniz çöplerinin ve plastik atıkların toplanmasına yönelik uygulama örnekleri sunmaktadır⁵². Bununla birlikte, otonom araçların çevresel faydaları, bu araçların her durumda sorunsuz biçimde MARPOL rejimine dâhil olduğu anlamına gelmez. MARPOL’daki geniş “gemi” tanımı, belirli şartlarda otonom deniz araçlarını da kapsayabilecek şekilde yorumlanabilir; ancak bu yorumun sınırları aracın işlevi, denizde kullanılış amacı, bayrak

⁴⁷ IMO, ‘Outcome of the Regulatory Scoping Exercise for the Use of Maritime Autonomous Surface Ships (MASS)’ MSC.1/Circ.1638 (3 Haziran 2021).

⁴⁸ *Ecemiş Yılmaz*, H. K.: Otonom/İnsansız Gemilerin Hukuki Statüsü ve Türkiye Uygulamaları, SÜHFD, C. 31, S. 2, 2023, s. 429; *Yılmaz*, M.: Deniz Ticareti Hukukunda Otonom Gemiler, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, 2021.

⁴⁹ *Yılmaz*, s. 53.

⁵⁰ Yara International, Yara Birkeland-The First Zero Emission, Autonomous Ship, <https://www.yara.com/knowledge-grows/game-changer-for-the-environment/>, Son Erişim: 01.06.2026.

⁵¹ *Wu, W./Sun, Q./Yang, H.*: The Application of Unmanned Vehicle Systems During the Course of Maritime Law Enforcement, *Frontiers in Marine Science*, C. 12, 2025. *Elmakis, O./Polinov, S./Shaked, T./Gordon, G./Degani, A.*: OS-BREEZE: Oil Spills Boundary Red Emission Zone Estimation Using Unmanned Surface Vehicles, C. 24, S. 2, 2024, s. 703.

⁵² *Ecemiş Yılmaz*, s. 460; Denizleri Robot Doris Temizleyecek, *Deniz Haber*, 2022, <https://www.denizhaber.com>, Son Erişim:01.06.2026.

devletiyle bağlantısı ve ilgili eklerdeki teknik yükümlülükler dikkate alınarak belirlenmelidir⁵³. Bu çalışma, otonom deniz araçlarının deniz kirliliğinin önlenmesi, tespiti ve temizlenmesindeki rolünü MARPOL hükümleri çerçevesinde incelemeyi; mevcut uluslararası deniz çevresi hukuku rejiminin bu teknolojiler karşısındaki yeterliliğini ve otonom sistemlerin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkabilecek hukuki belirsizlikleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Otonom Deniz Araçları, MARPOL 73/78, MASS, Deniz Çevresinin Korunması, Yapay Zekâ.

ABSTRACT

The intensification of global maritime trade keeps ship-source marine pollution on the agenda of international environmental law. Oil spills, ballast water discharges, exhaust emissions, ship-generated garbage and the release of hazardous substances into the sea may have serious and, in some cases, hardly reversible consequences for marine ecosystems, biodiversity and the environmental interests of coastal States. MARPOL 73/78, the principal international instrument in this field, establishes a multilayered regime that sets out detailed obligations concerning oil pollution, noxious liquid substances, harmful substances carried in packaged form, sewage, garbage and air pollution⁵⁴. The specific risks arising from ballast water are regulated separately under the Ballast Water Management Convention⁵⁵.

Recent developments in artificial intelligence, remote-control technologies and autonomous systems have begun to change significantly the manner in which maritime activities are conducted. Maritime Autonomous Surface Ships (MASS) and other autonomous marine vehicles are among the most visible examples of this transformation. In the regulatory scoping exercise conducted by the IMO, MASS were treated as ships capable of operating with varying degrees of human intervention, and it was assessed that there exist various regulatory gaps and interpretative uncertainties regarding the applicability of existing IMO conventions to such vehicles⁵⁶. In Türkiye, the legal status and practical uses of autonomous marine vehicles have also become the subject of growing academic discussion⁵⁷. These findings make it

⁵³ Ringbom, H.: Regulating Autonomous Ships-Concepts, Challenges and Precedents, Ocean Development & International Law, C. 50, S. 2-3, 2019, s. 141, 155-160; MARPOL 73/78, Ek I, Kural 38 ve Ek V, Kural 8.

⁵⁴ International Convention for the Prevention of Pollution from Ships (opened for signature 2 November 1973, as modified by the Protocol of 17 February 1978) 1340 UNTS 61 (MARPOL 73/78).

⁵⁵ International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments (opened for signature 13 February 2004, entered into force 8 September 2017) IMO Doc BWM/CONF/36 (BWM Convention).

⁵⁶ IMO, Outcome of the Regulatory Scoping Exercise for the Use of Maritime Autonomous Surface Ships (MASS), MSC.1/Circ.1638 (3 June 2021).

⁵⁷ *Ecemiş Yılmaz, H. K.: Otonom/İnsansız Gemilerin Hukuki Statüsü ve Türkiye Uygulamaları, SÜHFD, Vol. 31, I. 2, 2023, p. 429; Yılmaz, M.: Deniz Ticareti Hukukunda Otonom Gemiler, Master Thesis, Ankara Social Sciences University, 2021.*

necessary to assess autonomous marine vehicles not only in relation to safe navigation or commercial efficiency, but also from the perspective of marine environmental protection.

At the prevention stage, autonomous systems may perform a complementary function by reducing pollution at its source. Given the significant role attributed to human error in marine casualties, autonomous systems that reduce fatigue, loss of attention and insufficient situational awareness may contribute to preventing oil spills caused by collisions and groundings⁵⁸. Moreover, projects such as the fully electric and autonomous container vessel Yara Birkeland shift part of the heavy diesel truck traffic to maritime transport, thereby contributing to the reduction of nitrogen oxide and carbon dioxide emissions and linking autonomous shipping with the air-pollution objective of MARPOL Annex VI⁵⁹. Autonomous technologies should therefore be regarded not as substitutes for existing legal obligations, but as tools that may strengthen their practical implementation. Especially in port areas, narrow passages and dense traffic zones, their capacity to generate continuous data may connect administrative inspection and early-warning mechanisms more effectively. In this respect, technology also strengthens the implementation dimension of environmental governance.

At the detection and cleanup stages, autonomous vehicles can carry out tasks commonly described in the literature as “dull, dirty and dangerous” without exposing personnel to risk. The early identification of oil spills, the preparation of pollution maps, data collection in areas where human intervention is hazardous and long-term environmental observation are important in this respect⁶⁰. Small autonomous vehicles developed in Türkiye, such as Robot Doris, provide practical examples of the collection of marine litter and plastic waste in ports and coastal waters⁶¹. Nevertheless, the environmental benefits of autonomous vehicles do not mean that they can be integrated into the MARPOL regime without difficulty in every case. The broad definition of “ship” under MARPOL may, under certain conditions, be interpreted as capable of encompassing autonomous marine vehicles; however, the limits of this interpretation should be determined by reference to the function of the vehicle, the purpose for which it is used at sea, its connection with a flag State and the technical obligations contained in the relevant annexes⁶². This study examines the role of autonomous marine vehicles in the prevention, detection and cleanup of marine pollution under the

⁵⁸ Yılmaz, p. 53.

⁵⁹ Yara International, Yara Birkeland-The First Zero Emission, Autonomous Ship, <https://www.yara.com/knowledge-grows/game-changer-for-the-environment/>, Last Accessed: 01.06.2026.

⁶⁰ Wu, W./Sun, Q./Yang, H.: The Application of Unmanned Vehicle Systems During the Course of Maritime Law Enforcement, *Frontiers in Marine Science*, Vol. 12, 2025. Elmakis, O./Polinov, S./Shaked, T./Gordon, G./Degani, A.: OS-BREEZE: Oil Spills Boundary Red Emission Zone Estimation Using Unmanned Surface Vehicles, Vol. 24, I. 2, 2024, p. 703.

⁶¹ *Ecemiş Yılmaz*, p. 460; Denizleri Robot Doris Temizleyecek, *Deniz Haber*, 2022, <https://www.denizhaber.com>, Last Accessed: 01.06.2026.

⁶² Ringbom, H.: Regulating Autonomous Ships-Concepts, Challenges and Precedents, *Ocean Development & International Law*, Vol. 50, I. 2-3, 2019, p. 141, 155-160; MARPOL 73/78, Annex I, Regulation 38 and Annex V, Regulation 8.

MARPOL provisions, and seeks to assess the adequacy of the existing international marine environmental law regime in relation to these technologies, as well as the legal uncertainties that may arise from the increasing use of autonomous systems.

Keywords: Autonomous Marine Vehicles, MARPOL 73/78, MASS, Protection of the Marine Environment, Artificial Intelligence.

5403 Sayılı Kanun ile Yeni Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılması Hakkında Yönetmelik Hükümleri Çerçevesinde Hobi Bahçesi İşletenlerin Hukukî Durumu

Legal Status of the Allotment Garden Operators within the frame of the Code Numbered 5403 and the New Regulation Regarding the Protection and Usage of Agricultural Lands

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Oğuz Vuraloğlu (*)

ÖZET

İmar kirliliği, buna neden olunması suçunun Türk Ceza Kanunu'nun 184. maddesinde çevreye karşı suçlar arasında düzenlenmiş olduğu da göz önüne alındığında, hiç şüphesiz çevre kirliliğinin sebeplerinden biridir ve son dönemde kamuoyunun gündemine sıklıkla gelmektedir. Ayrıca, iklim değişikliği, su stresi, artan gıda ihtiyacı gibi gerekçeler, tarım arazilerinin amacı dışında kullanılmasının engellenmesi, böylelikle çevrenin bu açıdan da korunmasının sağlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Mevzuatımızda hobi bahçesi kavramı tanımlanmamış olmakla birlikte, günümüzde özel işletmelerin ve hatta bazı belediyelerin, şehir hayatında doğadan uzak kalan insanların yeşil alanlarda vakit geçirmelerine, bilhassa bazı ürünleri ekip toplayabilmelerine imkân verecek şekilde hobi bahçesi işletmekte oldukları görülmektedir. Bunun da ötesinde yapı kooperatiflerinin, arsa geliştirme şirketleri ve benzeri ortaklıkların bu ad altında ya da bungalow, 'tiny house' gibi isimlerle, çoğunlukla prefabrik nitelikte birtakım yapıları adeta bir konut projesi gibi pazarladıklarına rastlanılmaktadır. Oysa, 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu uyarınca tarım arazileri, belirlenen büyüklüklerin altında ifraz edilemez.

5403 sayılı Kanun'un ilgili maddelerine dayanılarak Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılması Hakkında Yönetmelik, 4 Nisan 2026 tarihli ve 33214 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış ve aynı tarihte yürürlüğe girmiştir. Mezkûr Yönetmelik ile bağ evi, mandıra, sera, tarımsal amaçlı entegre tesis, un değirmeni gibi yapılar tanımlanmış, bu tarımsal amaçlı yapıların kullanım taleplerine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Ayrıca, tarım arazilerinin amacı dışında kullanımı da sıkı koşullara bağlanmış, izinsiz yapıların inşaatının valilikçe durdurulacağı, kullanımına izin verilmeyeceği, idari para cezaları uygulanarak, süresi içerisinde izinsiz yapıların yıkılmadığının ve arazinin tarımsal üretime

* İzmir Bakırçay Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, mehmetoguz.vuraloglu@bakircay.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7073-8401.
İzmir Bakırçay University Law Faculty, Department of Civil Law.

uygun hale getirilmediğinin tespit edilmesi durumunda ilgili belediye veya il özel idaresinin, masrafı Bakanlıkça karşılanmak üzere yıkımı yapacağı veya yaptıracığı ve arazinin tarımsal üretime uygun hale getirilmesini sağlayacağı hükümleri sevk edilmiştir.

Bunun yanı sıra Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne 12 Mart 2026 tarihinde sunulan Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu ile Çeltik Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nde, 5403 sayılı Kanun'un 8. maddesine bir fıkra eklenerek kooperatiflerin tarım arazileri üzerinde mülkiyet ve sınırlı aynî hak edinmelerinin yasaklanması, tarımsal amaçlı faaliyet gösteren kooperatiflerin bu yasaktan muaf tutulmakla birlikte söz konusu edinimlerin Tarım ve Orman Bakanlığı iznine tabi kılınması, mezkûr Kanun'un 20. ve 21. maddelerinde tarım arazilerinin arazi kullanım planına aykırı ve amacı dışında kullanımı için öngörülen idari para cezalarının ağırlaştırılması ve izinsiz yapılara ilgili idareler, kurum ve kuruluşlar tarafından elektrik, su ve doğalgaz hizmeti verilmesinin yasaklanması, bu yasağa aykırı davranışlara idari para cezası uygulanması önerilmiştir.

Teklif 11 Haziran 2026 tarihinde Meclis Genel Kurulu'nda kabul edilerek yasallaşmıştır. 7584 sayılı Toprak Koruma Ve Arazi Kullanımı Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi halinde, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 12 Kasım 2021 tarihli ve E. 2020/2, K. 2021/3 sayılı kararı ile Türk Ticaret Kanunu kapsamında ticaret şirketi ve tacir sayılacağına hükmolunan kooperatiflerin hak ehliyeti bakımından yaratacağı hukukî durum, çalışmamızda, benzer düzenlemeler ve Kooperatifler Kanunu'nun 6. maddesi de göz önüne alınarak izah edilmeye çalışılacaktır. Yine, kooperatifler dışındaki hobi bahçesi işletenlerin ve buralardan istifade edenlerin statüsü de mevcut durumla karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Bu yapılırken, 7584 sayılı Kanun'un genel gerekçesi ve konuya ilişkin 23-25. maddelerinin gerekçeleri irdelenecek, ayrıca, mezkûr Yönetmelik düzenlemeleri, öngörülen süreler dahil olmak üzere detaylı olarak ortaya konulacak, tarihçesi ve güncel gelişmeler ışığında konumuz hakkında yapılan mevzuat değişikliklerinin, uygulamada karşılaşılabilecek sorunlara da temas edilmek suretiyle, isabetli olup olmadığı aydınlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: 5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılması Hakkında Yönetmelik, 7584 sayılı Toprak Koruma Ve Arazi Kullanımı Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Hobi Bahçesi, Kooperatif.

ABSTRACT

Considering that the crime of causing construction pollution is regulated by Article 184 of the Turkish Penal Code as an environmental crime, urban pollution is undoubtedly one of the reasons of environmental pollution and has frequently come to the public's attention recently. Furthermore, factors such as climate change, water stress, and increasing food demand have revealed the need to prevent the misuse of agricultural land, thus ensuring the protection of the environment from this perspective as well.

Although the concept of allotment gardens is not defined in our legislation, it is observed that private businesses and even some municipalities currently operate such gardens, allowing people who are disconnected from nature in urban life to spend time in green areas, especially by planting and harvesting certain products. Moreover, it is encountered that housing cooperatives, land development companies and similar corporations commercialize certain structures, mostly prefabricated, under this name or another, such as bungalows and tiny houses, almost as if they were housing projects. However, according to the Soil Protection and Land Use Law numbered 5403, agricultural lands cannot be subdivided below the determined sizes.

The Regulation Regarding the Protection and Usage of Agricultural Lands, prepared by the Ministry of Agriculture and Forestry based on the relevant articles of the Law numbered 5403, was published in the Official Gazette numbered 33214 on April 4, 2026, and entered into force on the same date. This Regulation defines structures such as vineyards, dairies, greenhouses, integrated agricultural facilities, and flour mills, and includes regulations regarding requests for the use of these agricultural structures. Besides, the use of agricultural lands for purposes other than agriculture is subject to strict conditions. The Regulation stipulates that the construction of unauthorized structures will be ceased by the governorship, their use will not be permitted, administrative fines will be imposed, and if it is determined that the unauthorized structures are not demolished and the land is not made suitable for agricultural production within the specified period, the relevant municipality or special provincial administration will carry out or have carried out the demolition, with the costs covered by the Ministry, and will ensure that the land is made suitable for agricultural production.

In addition to this, the Bill on Amendments to the Soil Protection and Land Use Law, the Paddy Law, and Certain Other Laws, submitted to the Grand National Assembly of Turkey on March 12, 2026, proposed adding a paragraph to Article 8 of Law numbered 5403 to prohibit cooperatives from acquiring ownership and limited real rights over agricultural lands; exempting cooperatives engaged in agricultural activities from this prohibition, but subjecting such acquisitions to the permission of the Ministry of Agriculture and Forestry; increasing the severity of administrative fines stipulated in Articles 20 and 21 of the aforementioned Law for the use of agricultural lands contrary to the land use plan and for purposes other than their intended use; and prohibiting the provision of electricity, water, and natural gas services by relevant administrations, institutions, and organizations to unauthorized structures, with administrative fines being imposed on those who violate this prohibition.

The Bill was enacted by the General Assembly of the Parliament on June 11, 2026. If the Law numbered 7584 on Amendments to the Soil Protection and Land Use Law and Certain Other Laws is published in the Official Gazette and enters into force, the legal position that will arise in terms of the legal capacity of cooperatives, which were deemed to be commercial companies and merchants under the Turkish Commercial Code by the Grand General Assembly of the Supreme Court of Appeals' decision dated November 12, 2021, numbered E. 2020/2, K. 2021/3, will be explained in this study, taking into account similar regulations and

Article 6 of the Cooperatives Law. Furthermore, the status of those operating allotment gardens other than cooperatives and those benefiting from them will also be addressed in comparison with the current situation. In doing so, the general preamble of the Law numbered 7584 and that of Articles 23-25, which are relevant to the matter, will be scrutinized. Additionally, the provisions of the aforementioned Regulation, including the stipulated deadlines, will be presented in detail, and the appropriateness of the legislative changes made regarding our subject, in light of its history and current developments, will be clarified, also addressing potential problems that might be encountered in practice.

Keywords: The Soil Protection and Land Use Law Numbered 5403, The Regulation Regarding the Protection and Usage of Agricultural Lands, The Law Numbered 7584 on Amendments to the Soil Protection and Land Use Law and Certain Other Laws, Allotment Garden, Cooperative.

Yapay Zekânın Çevresel Sorumluluğu: Sürdürülebilir Yapay Zekâ Mümkün mü?

The Environmental Responsibility of Artificial Intelligence: Is Sustainable AI Possible?

Dr. Öğr. Üyesi Deniz Baytemür Köksal (*)

ÖZET

Geçtiğimiz her gün kullanım alanları ve sıklığı artan yapay zekânın (YZ) yarattığı sürdürülebilirlik kaygıları da hızla artmaktadır. YZ'nin çevresel etkileri; yüksek enerji tüketimi, karbon emisyonu, su kullanımı ve e-atık üretimi şeklinde ortaya çıkmaktadır⁶³. Araştırmalar, veri merkezlerinin küresel elektrik tüketiminin yaklaşık %1,5'ini oluşturduğunu, GPT-4 modelinin ise önceki modellere kıyasla 570 kat daha fazla parametreyle eğitilmiş olduğunu; bunun da maliyetinin yaklaşık 28.000 hanenin yıllık elektrik ihtiyacına eş değer bir enerji olduğunu göstermektedir⁶⁴. Büyük ölçekli YZ modellerinin eğitimi ve işletilmesi için gereken kaynak miktarı katlanarak büyümektedir; modern YZ modelleri günümüzde geleneksel makine öğrenmesi tekniklerine kıyasla 4.600 kata kadar daha fazla güce ihtiyaç duymakta ve 2030 yılına kadar YZ kaynaklı elektrik kullanımının 24 kat artacağı öngörülmektedir⁶⁵. Bunun yanında, gelişmiş ülkelerin nadir elementleri ithal ederken elektronik atıkları ihraç etmesi, çevresel yükün eşit dağılmamasına ve küresel eşitsizliğin derinleşmesine yol açmaktadır⁶⁶.

Her ne kadar yüksek enerji tüketimi YZ modellerine içkin olsa da çevreye zararlı ve dolayısıyla sürdürülebilir olmayan bir YZ modelinin kaçınılmaz olduğu söylenemez. Araştırmalar, algoritmik ve donanımsal müdahaleler yoluyla yapılacak tasarım değişiklikleri gibi yöntemleri sayesinde, YZ modellerinin performansında kayda değer bir kayıp yaşanmaksızın çevresel

* Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Bilişim Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, dbkoks@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2807-9086.

Anadolu University Law Faculty, Department of Information Technology Law.

⁶³ Silva, S. R./Chinarro Vadillo, D./Prieto Andrés, A.: Green AI and AI Act: Pioneering Legislation or Merely an Environmental Statement?, *Revista Catalana de Dret Ambiental* 2025, C. 16, S. 1, s. 8; Marmouzi, O./Oumaira, I./Ajana El Khaddar, M.: A Systematic Review of Green and Sustainable AI: Taxonomy, Metrics, Challenges, and Open Research Directions, *Sustainability* 2026, C. 18, S. 8, Article 4115, s. 2.

⁶⁴ International Energy Agency: Energy and AI, Paris 2025, s. 41, 49. Bkz. <https://www.iea.org/reports/energy-and-ai>, Son Erişim: 28.05.2026; O'Donnell, J./Crownhart, C.: We Did the Math on AI's Energy Footprint. Here's the Story You Haven't Heard, MIT Technology Review 2025, bkz. <https://www.technologyreview.com/2025/05/20/1116327/ai-energy-usage-climate-footprint-big-tech>, Son Erişim: 30.05.2026.

⁶⁵ Marmouzi/Oumaira/Ajana El Khaddar, s. 2.

⁶⁶ Philipo, A. G. vd.: Sustainable AI: Frameworks, Impacts, and Future Challenges, 2025, s. 4.

etkilerin azaltılabileceğini göstermektedir. Model budama (*pruning*), 8-bit kuantizasyon (*quantization*), bilgi damıtma (*knowledge distillation*) ve enerji duyarlı eğitim gibi tekniklerin enerji tüketimini %35 ile %85 oranında azalttığı; tek başına bilgi damıtmanın dahi çıkarım aşamasındaki enerji gereksinimini temel modellere kıyasla üç ila beş kat düşürebildiği ortaya konmuştur⁶⁷. Yeşil YZ (*Green AI*) stratejileri sayesinde, YZ modellerinin performansı düşmeksizin CO2 emisyonlarını önemli ölçüde azaltılabilmektedir. Öte yandan, çevresel maliyetlerin büyük ölçüde dışsallaştırılması ve kullanıcılar, düzenleyici otoriteler ve geliştiriciler arasındaki bilgi asimetrisi nedeniyle piyasa mekanizması, sürdürülebilir çözümleri yeterince teşvik etmemektedir⁶⁸. Piyasanın en fazla kârlılığı hedefleyen anlayışı bu sorunu daha da derinleştirmekte; kısa vadeli piyasa talepleri ile yeşil YZ için araştırma-geliştirme faaliyetlerinin yüksek maliyeti, sürdürülebilirlik hedefleriyle çatışmaktadır. Bu durum, sürdürülebilir yapay zekânın sağlanıp sağlanamayacağı ve hangi ölçüde hukuki müdahaleye ihtiyaç duyulduğu sorusunu gündeme getirmektedir.

Bu bağlamda Avrupa Birliği Yapay Zekâ Yasası⁶⁹, YZ modellerinin sürdürülebilir olması yolunda önemli adımlar atmakla birlikte eleştiriye açıktır. Yasa, genel amaçlı YZ modellerine ilişkin belirli şeffaflık ve raporlama yükümlülükleri (m. 53, Ek XI) öngörmesinin yanı sıra sürdürülebilirliği, gönüllü davranış kurallarına (m. 95) yansıtmıştır. Yasa m. 95(2)(b) uyarınca gönüllü davranış kurallarının, YZ modellerinin çevresel sürdürülebilirlik etkilerine ilişkin değerlendirmeyi içermesi ve bu etkinin en aza indirilmesini amaçlaması gerekmektedir. Yasa m. 53(1)(a) ise genel amaçlı YZ sağlayıcılarının enerji tüketimini belgelemesini ve raporlamasını zorunlu kılmaktadır. Bu önemli adımlara rağmen Yasa; enerji tüketimi, su kullanımı, karbon emisyonları ve e-atıklar konusunda bağlayıcı performans standartları, ortak hesaplama yöntemleri veya doğrudan yaptırım mekanizmaları içermediği gerekçesiyle eleştirilmektedir⁷⁰. Bağlayıcılığı ve yaptırım gücü olmayan davranış kuralları yalnızca gönüllülük esasına dayanırken sürdürülebilir YZ gelişimi konusunda muğlak taahhütler ile yerine getirilmeyecek vaatler sunma riski taşımaktadır. Yasa, YZ'nin yaşam döngüsü boyunca karşılaşılan karmaşık çevresel sorunları tanımlamak için “enerji ve diğer kaynak tüketimi” gibi kısa ve genel geçer ifadeler kullanmaktadır. Ayrıca Yasa’da, enerji taleplerinin katlanarak büyüdüğü araştırmalarla kanıtlanan veri merkezlerinin enerji taleplerine değinilmemektedir. Avrupa Komisyonu, bu davranış kurallarının etkisini ve başarılı olup olmadığını en erken

⁶⁷ Marmouzi/Oumaira/Ajana El Khaddar, s. 18; Philipo vd., s. 4.

⁶⁸ Marmouzi/Oumaira/Ajana El Khaddar, s. 22-23; Philipo vd., s. 10; Silva/Chinarro Vadillo/Prieto Andrés, s. 26; Hacker, P.: Sustainable AI Regulation, Common Market Law Review 2024, C. 61, S. 2, s. 473.

⁶⁹ Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act), OJ, L, 12.07.2024.

⁷⁰ Silva/Chinarro Vadillo/Prieto Andrés, s. 15, 25; Hacker, s. 27-29; Pagallo, U.: On Twelve Shades of Green: Assessing the Levels of Environmental Protection in the Artificial Intelligence Act, Minds and Machines 2025, C. 35, Article 10, s. 13.

Ağustos 2028’de değerlendireceği için (m. 112(7)), düzenleyici otoritenin gözden geçirme süresi ile teknolojik gelişmelerin hızı arasında uzun bir zaman farkı doğacaktır.

Türk hukukunda ise henüz YZ modellerine ve onun çevresel etkilerine yönelik müstakil bir düzenleme yapılmamış olduğundan, AB mevzuatından çıkarılacak önemli dersler bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, gönüllülüğe dayalı beyanlar veya soyut şirket politikaları yerine, YZ modelleri için zorunlu sürdürülebilirlik ve çevresel etki değerlendirmesi mekanizmalarının getirilmesi, sürdürülebilirlik raporlarının bağımsız denetime tabi tutulması ve çevresel açıdan verimli YZ modellerinin finansal olarak teşvik edilmesi önerilmektedir⁷¹. Somut olarak, modellerin uygulamaya konulmasından önce sera gazı salınımını, su tüketimini ve kaynak kullanımını gösteren zorunlu bir sürdürülebilirlik etki değerlendirmesi raporu ile tasarımdan itibaren sürdürülebilirlik gerekliliği öngörülmesi suretiyle çevresel sorunların model geliştirmesine doğrudan entegre edilmesi sağlanabilecektir. Raporlanan enerji ve karbon verilerinin doğrulanması ve şu an piyasa etkinliğini engelleyen bilgi asimetrisinin aşılması için bağımsız denetim önerilmektedir. Çevresel verimliliği yüksek donanımlar için vergi indirimleri ve sürdürülebilir YZ inovasyonuna yönelik araştırma destekleri gibi finansal teşvikler, bu geçişi hızlandırabilir. Ayrıca, YZ’nin yarattığı ekolojik kriz küresel ölçekte olduğundan, hem ortak ölçütlerin geliştirilmesi hem de çevresel etkileri azaltmayı amaçlayan düzenlemelerin uluslararası düzeyde uyumlanması kritiktir. Ham madde çıkarımı ve donanım imalatından, eğitim, yaygınlaştırma ve son aşamada imhaya kadar tüm YZ yaşam döngüsü boyunca enerji tüketimi, karbon emisyonu ve su kullanımı için standartlaştırılmış hesaplama protokollerine ihtiyaç bulunmaktadır. Uluslararası düzeyde koordine edilmiş bir girişim olmaksızın, düzenlemeden kaynaklı sorunlar da büyümeye devam edecektir. Sonuç olarak, YZ’nin çevresel maliyetinin yol açtığı dışsallık etkisini ne tekil şirketler ne de salt bölgesel çabalar bertaraf edebilir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Yapay Zekâ, Yapay Zekânın Çevresel Etkisi, AB Yapay Zekâ Yasası, Piyasa Aksaklıkları, Yapay Zekâ Mevzuatı.

ABSTRACT

The application spheres and the frequency of Artificial Intelligence (AI) are expanding day by day, and the sustainability concerns it triggers are escalating at a commensurate pace⁷². The ecological footprint of AI is reflected in the high energy consumption, carbon emissions, water consumption and electronic waste generation. Data centres consume about 1.5% of the world’s electricity, and GPT-4 was trained on more than 570 times as many parameters and consumed energy equivalent to the annual electricity needs of approximately 28,000

⁷¹ Benzer şekilde ve diğer öneriler için ayrıca bkz. *Hacker*, s. 28-29; *Philipo* vd., 4; *Marmouzi/Oumaira/Ajana El Khaddar*, s. 23.

⁷² *Silva*, S. R./*Chinarro Vadillo*, D./*Prieto Andrés*, A.: Green AI and AI Act: Pioneering Legislation or Merely an Environmental Statement?, *Revista Catalana de Dret Ambiental* 2025, Vol. 16, I. 1, p. 8; *Marmouzi*, O./*Oumaira*, I./*Ajana El Khaddar*, M.: A Systematic Review of Green and Sustainable AI: Taxonomy, Metrics, Challenges, and Open Research Directions, *Sustainability* 2026, Vol. 18, I. 8, Article 4115, p. 2.

households⁷³. The resources needed to train and run large-scale AI models are growing exponentially; modern AI models currently require up to 4,600 times as much power compared to traditional machine learning techniques, and by 2030, AI-related electricity use is expected to rise 24-fold⁷⁴. Furthermore, developed countries export their electronic waste and import rare elements, leading to an uneven distribution of environmental burdens and exacerbating global inequalities⁷⁵.

Although high energy consumption is inherent to AI models, it cannot be argued that an environmentally harmful and thus unsustainable AI models are unavoidable. Research shows that negative environmental impact can be mitigated without a significant loss in AI model performance through architectural modifications applied at both the algorithmic and hardware level. Techniques such as model pruning, 8-bit quantization, knowledge distillation and energy-aware training have been shown to reduce energy consumption by 35% to 85%, while knowledge distillation alone can lower inference-phase energy requirements by a factor of three to five compared to baseline models⁷⁶. Green AI strategies can reduce CO2 emissions by up to 28.7% without compromising performance. On the other hand, the market mechanism does not provide enough incentives for sustainable solutions, due to extensive externalisation of environmental costs and information asymmetry among users, regulatory authorities and developers⁷⁷. The profit-driven logic of the private sector exacerbates this failure, as short-term market demands and the high cost of green AI research and development clash with sustainability objectives. The failure of this structure raises questions of the possibility of sustainable AI and to what extent it requires legal intervention.

In this regard, despite taking a significant step towards achieving sustainable AI models, the European Union Artificial Intelligence Act⁷⁸ remains highly contested. The Act includes certain transparency and documentation requirements in relation to general purpose AI models (Art. 53, supplemented by Annex XI), as well as sustainability objectives for voluntary codes of conduct (Art. 95). Article 95(2)(b) establishes that codes of conduct must include the assessment and minimisation of AI systems' environmental sustainability impact, while Article 53(1)(a) requires providers of general purpose AI to document and report energy

⁷³ International Energy Agency: Energy and AI, Paris 2025, p. 41, 49. See <https://www.iea.org/reports/energy-and-ai>, Last Accessed: 28.05.2026; O'Donnell, J./Crownhart, C.: We Did the Math on AI's Energy Footprint. Here's the Story You Haven't Heard, MIT Technology Review 2025. See <https://www.technologyreview.com/2025/05/20/1116327/ai-energy-usage-climate-footprint-big-tech>, Last Accessed: 30.05.2026.

⁷⁴ Marmouzi/Oumaira/Ajana El Khaddar, p. 2.

⁷⁵ Philipo, A. G. et al.: Sustainable AI: Frameworks, Impacts, and Future Challenges, 2025, p. 4.

⁷⁶ Marmouzi/Oumaira/Ajana El Khaddar, p. 18; Philipo et al., p. 4.

⁷⁷ Marmouzi/Oumaira/Ajana El Khaddar, p. 22-23; Philipo et al., p. 10; Silva/Chinarro Vadillo/Prieto Andrés, p. 26; Hacker, P.: Sustainable AI Regulation, Common Market Law Review 2024, Vol. 61, I. 2, p. 473.

⁷⁸ Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) OJ, L, 12.07.2024.

consumption. Yet the Act has been criticised for not setting binding performance standards, common measurement methodologies or direct enforcement mechanisms in relation to energy consumption, water usage, carbon emissions and e-waste⁷⁹. The codes of conduct are merely voluntary and, as observed, risk producing vague commitments and toothless promises on sustainable AI development. The Act employs brief, generic phrases - such as “energy and other resource consumption” - to describe what are in fact deeply complex environmental challenges across the AI lifecycle, and it does not address the energy demands of the data centres that power these systems, which have been demonstrated to grow exponentially. The European Commission will not evaluate the impact and effectiveness of these voluntary codes until August 2028 at the earliest (Art. 112(7)), leaving a protracted gap between the pace of technological growth and regulatory response.

The EU legislation offers important lessons to be learned as the Turkish legal system has not yet enacted a specific statutory regime concerning AI models and their environmental impacts. In this respect, this study argues that, instead of voluntary disclosures or abstract corporate policies, regulatory regimes should require mandatory and robust mechanisms for sustainability and environmental impact assessment of AI models, subject corporate sustainability reports to independent third-party audits, and provide financial incentives for environmentally efficient AI architectures⁸⁰. Specifically, a mandatory sustainability impact assessment, which would include the GHG footprint, water consumption and resource use of AI models prior to deployment, and a sustainability-by-design requirement would ensure environmental considerations are incorporated into the earliest stages of model development. Independent third-party auditing is suggested to verify reported energy and carbon data, addressing the information asymmetry that currently blocks market efficiency. Financial incentives, such as tax breaks for energy-efficient hardware and research funding for sustainable AI innovation, could accelerate the transition toward greener designs. Furthermore, the ecological crisis induced by AI is global, so it is crucial to establish common basic metrics and harmonise international legal frameworks for prevention. Standardised measurement protocols for energy consumption, carbon emissions and water usage across the full AI lifecycle - from raw material extraction and hardware manufacturing to training, deployment and end-of-life disposal - are needed to create a level playing field. Without such internationally coordinated intervention, the regulatory problems will continue to widen. Therefore, the externality driven by the environmental costs of AI cannot be solved by isolated regional efforts or by individual corporations.

Keywords: Sustainable AI, Environmental Impact of AI, EU AI Act, Market Failures, AI Regulation.

⁷⁹ *Silva/Chinarro Vadillo/Prieto Andrés*, p. 15, 25; *Hacker*, p. 27-29; *Pagallo*, U.: On Twelve Shades of Green: Assessing the Levels of Environmental Protection in the Artificial Intelligence Act, *Minds and Machines 2025*, Vol. 35, Article 10, p. 13.

⁸⁰ For similar and further suggestions, see *Hacker*, p. 28-29; *Philipo et al.*, p. 4; *Marmouzi/Oumaira/Ajana El Khaddar*, p. 23.

Kurumsal Sürdürülebilirlikten İşyerine: Çevrenin Korunmasına İş Hukuku Perspektifinden Bir Bakış(*)

From Corporate Sustainability to the Workplace: A Labour Law Perspective on Environmental Protection

Dr. Öğr. Üyesi İstemi Ceysu Dinç Ütükler (**)

ÖZET

Sürdürülebilirlik; ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere birbirinden bağımsız düşünülmemeyen ve biri diğeri uğruna feda edilemeyen üç temel boyuttan oluşmaktadır⁸¹. Bu üçlü yapı, kurumsal sürdürülebilirlik anlayışının da temelini oluşturmaktadır. Özellikle çalışma ilişkileri, sosyal sürdürülebilirliğin merkezinde yer almaktadır⁸². Eşitlik, sendikal özgürlükler, adil ücret, iş sağlığı ve güvenliği, çocuk işçiliğinin önlenmesi, zorla çalıştırmanın ortadan kaldırılması, eğitim, çalışan refahı ve iş-yaşam dengesi gibi hususlar tarihsel olarak iş hukuku araçlarıyla korunmaktadır. Bu nedenle kurumsal sürdürülebilirlik, köken itibarıyla iş hukuku ile yakın şekilde ve iç içe gelişmiş bir kavramdır. Bununla birlikte güncel tartışmalar çoğunlukla sürdürülebilirliğin sosyal boyutuna odaklanmış; iş hukukunun çevresel sürdürülebilirliğe katkısı ise görece sınırlı biçimde ele alınmıştır. Oysa sürdürülebilir bir dünya, yalnızca ekonomik ve sosyal açıdan değil, aynı zamanda çevresel açıdan sürdürülebilir işyerlerinden geçmektedir. Zira işyeri, üretimin gerçekleştiği, çevresel etkinin ortaya çıktığı ve dönüştürülebildiği temel alanlardan biridir. Bu nedenle kurumsal sürdürülebilirlik ile iş hukuku arasındaki ilişki yalnızca sosyal sürdürülebilirlik ekseninde değil, çevresel sürdürülebilirlik boyutuyla birlikte değerlendirilmelidir⁸³.

Nitekim kurumsal sürdürülebilirliğin tarihsel gelişimi, sosyal ve çevresel yükümlülüklerin birbirinden ayrı değil, iç içe geçmiş biçimde geliştiğini göstermektedir. Bu noktada uluslararası iş hukuku kaynakları önemli bir rol oynamaktadır. Uluslararası iş hukukunun klasik kaynakları

* Çalışma yazarın, "İklim Değişikliğiyle Mücadelede İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunun Araçları, İşin ve İşçinin Korunması" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

This paper is based on the PhD thesis of the author, entitled 'Tools of labour and social security law in combating climate change, protection of employment and employee'.

** Yozgat Bozok Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, istemiceysu.dinc@bozok.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5345-5899.

Yozgat Bozok University Law Faculty, Department of Labour and Social Security Law.

⁸¹ Mittwoch, A. C./Wetenkamp, L./Bleier, A.: Unternehmensrechtliche Nachhaltigkeit und ESG, NJW 2022, s. 3602; Cagnin, V.: Labour Law and Sustainable Development, Alphen aan den Rijn 2020, s. 22-24.

⁸² Becke, G./Bleses, P.: Interdependenzen von Arbeit und Nachhaltigkeit - zur Einführung, Interdependenzen von Arbeit und Nachhaltigkeit (Ed. Becke, G./Bleses, P.), Weinheim/Basel 2022, s. 9-10.

⁸³ Dinç Ütükler, İ. C.: İklim Değişikliği ile Mücadelede İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunun Araçları: İşin ve İşçinin Korunması, Ankara 2025, s. 147, 245-249.

arasında ILO Anayasası, ILO sözleşmeleri, tavsiye kararları, bildirgeler ve uygulama kuralları yer almaktadır. Özellikle ILO'nun Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politikaya İlişkin Üçlü İlkeler Bildirgesi ile Çalışma Yaşamında Temel İlkeler ve Haklar Bildirgesi; örgütlenme özgürlüğü, ayrımcılığın önlenmesi, çocuk işçiliğiyle mücadele, zorla çalıştırmanın yasaklanması ve iş sağlığı ve güvenliği gibi temel çalışma hakları bakımından belirleyici olmuştur. Temel İlkeler ve Haklar Bildirgesi ile üye devletler bakımından bu haklara saygı gösterme, bunları geliştirme ve hayata geçirme yükümlülüğü kabul edilmiştir⁸⁴. ILO tarafından ihdas edilmeyen; ancak uluslararası iş hukuku kaynaklarından olan ve işletmelerde benimsendiği takdirde davranış kuralları (codes of conduct) niteliği kazanan OECD Çok Uluslu İşletmeler İçin Sorumlu İş Davranışı Rehberi, BM Küresel Mutabakatı, BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, BM İş Dünyası ve İnsan Haklarına İlişkin Yol Gösterici İlkeler ile ISO 26000 de bu gelişimde etkili olmuştur⁸⁵. Bu belgeler, temel çalışma hakları, insan hakları ve çevresel sorumlulukların birlikte ele alındığı bir sürdürülebilirlik anlayışının gelişimine katkı sağlamıştır. Böylece sosyal ve çevresel yükümlülüklerin kurumsal sürdürülebilirlik bakımından birlikte şekillendiği görülmektedir.

Zamanla gönüllü kurumsal sosyal sorumluluk (CSR) anlayışından bağlayıcı sürdürülebilirlik yükümlülüklerine doğru belirgin bir dönüşüm yaşanmıştır. Yumuşak hukuk (soft law) temelli sürdürülebilirlik yaklaşımının sert hukuk (hard law) araçlarıyla güçlenmesi, sürdürülebilirliği işletmeler bakımından etik bir tercih olmanın ötesine taşıyarak kurumsal uyum ve hukuki sorumluluğun parçası hâline getirmiştir⁸⁶. AB hukukunda bu dönüşümün önemli örnekleri arasında Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi (CSRD) ile Kurumsal Sürdürülebilirlik Durum Tespiti Direktifi (CSDDD) yer almaktadır. CSRD, çevresel, sosyal ve yönetimsel unsurları sürdürülebilirlik raporlamasının parçası hâline getirirken; CSDDD, şirketlere insan hakları ve çevresel olumsuz etkiler bakımından özen yükümlülükleri getirmiştir.

Türk hukuku bakımından bu dönüşümün dikkat çekici yansımaları Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi ile Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) olmuştur. SPK'nın "uy ya da açıkla" yaklaşımı doğrultusunda, kapsamdaki şirketler bakımından çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik ilkelerine uyulmadığı takdirde, uymama nedeninin ve gelecekte uyum planının olup olmadığının açıklanması yükümlülüğü öngörülmüş; iklim değişikliğiyle mücadele stratejileri, sera gazı emisyonları, insan hakları, çalışan hakları, çocuk işçiliği yasağı ve iş sağlığı ve güvenliği gibi hususlar bu kapsamda görünür hâle gelmiştir. TSRS ile birlikte ise sürdürülebilirlik ve iklimle bağlantılı finansal riskler ile fırsatların açıklanmasına ilişkin bağlayıcı bir raporlama sistemi kabul edilmiştir. Bununla birlikte TSRS, AB hukukundaki çifte önemlilik (double materiality) anlayışından ayrılarak esasen çevresel faktörlerin ve sınırlı sosyal faktörün işletme bakımından doğurduğu finansal risklere odaklanmaktadır. Bu yönüyle Türk

⁸⁴ Servais, J. M.: *International Labour Law*, 7. Bası, Alphen aan den Rijn 2022, s. 87-246; Liukkunen, U.: *The ILO and Transformation of Labour Law*, International Labour Organization and Global Social Governance (Ed. Halonen, T./Liukkunen, U.), Cham 2021, s. 28.

⁸⁵ Servais, s. 232-241.

⁸⁶ Mückl, P.: *CSR, ESG und Arbeitsrecht - Ein Überblick*, ArbRAktuell 2022, s. 303.

hukukunda önemli bir gelişim yaşanmış olmakla birlikte, insan hakları (bu bağlamda temel çalışma hakları) ve çevresel etkileri daha bütüncül ele alan bir yaklaşım ihtiyacı devam etmektedir. Bununla birlikte sürdürülebilir işyerlerine ulaşmak yalnızca kurumsal raporlama mekanizmalarıyla mümkün değildir. İşyerine uygulanacak temel kurallar olan iş hukuku normlarının çevresel perspektifle ele alınması gerekmektedir. Bu noktada iş hukuku, çevresel sürdürülebilirliğin gerçekleştirilmesinde önemli araçlar barındırmaktadır⁸⁷.

Bireysel iş hukuku araçları bakımından çalışma sürelerinin azaltılması, işçilerin verimini artırarak üretim çıktısı bakımından kayıp yaratmaksızın enerji ve karbon yoğun faaliyetleri azaltma potansiyeliyle çevresel sürdürülebilirliğe katkı sunabilmektedir⁸⁸. Uzaktan çalışma, yalnızca işe gidiş-geliş kaynaklı emisyonların azaltılması bakımından değil; düşük karbonlu ulaşım, enerji verimliliği ve sürdürülebilir dijital altyapıyla birlikte düşünüldüğünde iklim dostu bir iş organizasyonu modeli oluşturmaktadır⁸⁹. İşçinin ihbar ve ifşa hakkı (whistleblowing), çevresel ihlallerin ve sürdürülebilirlik risklerinin tespiti bakımından önemli bir araçtır. Ancak bunun etkinliği, işçilerin üretim faaliyetinin çevresel etkileri hakkında bilgi sahibi olmasına bağlıdır. Bu nedenle sürdürülebilirlik raporlaması, çevresel risklerin ve işyeri kaynaklı etkilerin görünür hâle gelmesi bakımından önem taşımaktadır. Raporlama yükümlülüğü kapsamında yer almayan işyerleri bakımından ise çevresel yetkilere sahip işçi temsilciliği mekanizmaları, bu boşluğun giderilmesine katkı sağlayabilecek araçlar olarak öne çıkmaktadır⁹⁰.

Toplu iş hukuku araçları bakımından ise iklim değişikliğinin sendikal faaliyetin ve toplu pazarlığın gündemine dâhil edilmesi önem taşımaktadır. Sendikaların, üyelerinin ekonomik ve sosyal menfaatlerini koruma işlevi gereği, iklim krizinin çalışma yaşamı üzerindeki etkileri karşısında dönüştürücü aktörler hâline gelmeleri mümkündür⁹¹. Toplu iş sözleşmelerinde yer verilecek yeşil hükümler (green clauses); enerji verimliliği, sürdürülebilir ulaşım, uzaktan

⁸⁷ *Diñç Ütükler*, s. 249 vd.

⁸⁸ *Schwendinger*, M.: Arbeitszeitverkürzung als Strategie zur Bekämpfung der Arbeitslosigkeit, *WISO* 2015, C. 38, S. 2, s. 146-147; *Gunderson*, R.: Work Time Reduction and Economic Democracy as Climate Change Mitigation Strategies: or Why The Climate Needs a Renewed Labor Movement, *Journal of Environmental Studies and Sciences* 2019, C. 9, s. 38; *Pullinger*, M.: Working Time Reduction Policy in a Sustainable Economy: Criteria and Options for Its Design, *Ecological Economics* 2014, C. 103, s. 11; *Cieplinski*, A./*D'Alessandro*, S./*Guarnieri*, P.: Environmental Impacts of Productivity-Led Working Time Reduction, *Ecological Economics* 2021, C. 179, Article 106822, s. 1.

⁸⁹ *Akgüç*, M./*Galgóczy*, B./*Meil*, P.: Remote Work and The Green Transition, *The Future of Remote Work* (Ed. Countouris, N./De Stefano, V./Piasna, A./Rainone, S.), Brussels 2023, s. 45-47, 52-53.

⁹⁰ *Blaise*, K./*Ibrahim*, N.: Workers' Environmental Rights in Canada: A Project with Adapting Canadian Work and Workplaces to Respond to Climate Change (ACW), 2019, s. 47-50, 55-56; *Arabadjieva*, K./*Tomasetti*, P.: Towards Workers' Environmental Rights: An Analysis of EU Labour and Environmental Law, ETUI Working Paper, Brussels 2024, s. 6, 27-28; *Diñç Ütükler*, s. 321-322.

⁹¹ *Zbyszewska*, A./*Pillon*, M.: Labour and Environmental Sustainability-UK Report-Agreement: A Green Mentality for Collective Bargaining, ADAPT University Press 2020, s. 9; *Chacartegui Jávega*, C./*Canalda Criado*, S.: Labour and Environmental Sustainability-Spanish Report-Agreement: A Green Mentality for Collective Bargaining, ADAPT University Press 2020, s. 15; *Gunderson*, s. 36.

çalışma, yeşil beceri eğitimi, çevresel yönetime katılım, iklim kaynaklı iş sağlığı ve güvenliği riskleri ve adil geçiş bakımından güçlü koruma araçlarıdır⁹².

Sonuç olarak sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları birlikte ele alındığında, işyeri bu dönüşümün merkezinde yer almakta; işyerine uygulanacak normatif çerçevenin asli taşıyıcısı olan iş hukuku ise yalnızca sosyal koruma işleviyle değil, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında da temel hukuki araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir işyerlerinin inşası, iş hukukunda ekonomik ve sosyal olan arasındaki hassas dengeye çevresel olanın da dâhil edilmesini gerektirmektedir⁹³.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS), Kurumsal Sürdürülebilirlik, İş Hukuku, Sosyal Sürdürülebilirlik, Çevresel Sürdürülebilirlik.

ABSTRACT

Sustainability consists of three fundamental dimensions, economic, social, and environmental, which cannot be considered independently of one another, nor can one be sacrificed for the sake of another⁹⁴. This tripartite structure also forms the foundation of corporate sustainability. In particular, employment relations lie at the centre of social sustainability⁹⁵. Issues such as equality, trade union freedoms, fair wages, occupational health and safety, the prevention of child labour, the abolition of forced labour, education, employee well-being, and work-life balance have historically been protected through labour law instruments. For this reason, corporate sustainability has, by its very nature, developed in close connection with labour law. However, contemporary discussions have largely focused on the social dimension of sustainability, while the contribution of labour law to environmental sustainability has been addressed only to a limited extent. Yet, a sustainable world depends not only on economically and socially sustainable workplaces, but also on environmentally sustainable ones. The workplace is one of the primary sites where production takes place, where environmental impacts emerge, and where they can be transformed. Therefore, the relationship between corporate sustainability and labour law should be assessed not only through the lens of social sustainability, but also together with environmental sustainability⁹⁶.

⁹² OJ, 18.08.2023, C 293/27, Opinion of the European Economic and Social Committee on Green Collective Bargaining: Good Practices and Future Prospects - Exploratory Opinion.

⁹³ *Dinç Ütükler*, s. 249-251.

⁹⁴ *Mittwoch*, A. C./*Wetenkamp*, L./*Bleier*, A.: Unternehmensrechtliche Nachhaltigkeit und ESG, NJW 2022, p. 3602; *Cagnin*, V.: Labour Law and Sustainable Development, Alphen aan den Rijn 2020, p. 22-24.

⁹⁵ *Becke*, G./*Bleses*, P.: Interdependenzen von Arbeit und Nachhaltigkeit - zur Einführung, Interdependenzen von Arbeit und Nachhaltigkeit (Editors: Becke, G./Bleses, P.), Weinheim/Basel 2022, p. 9-10.

⁹⁶ *Dinç Ütükler*, İ. C.: İklim Değişikliği ile Mücadelede İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunun Araçları: İşin ve İşçinin Korunması, Ankara 2025, p. 147, 245-249.

Indeed, the historical development of corporate sustainability demonstrates that social and environmental obligations have evolved not separately, but in an interconnected manner. In this context, international labour law sources have played an important role. Classical sources of international labour law include the ILO Constitution, ILO conventions, recommendations, declarations, and codes of practice. In particular, the ILO Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy and the Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work have been decisive in relation to fundamental labour rights such as freedom of association, non-discrimination, the elimination of child labour, the prohibition of forced labour, and occupational health and safety. Through the Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, member states accepted the obligation to respect, promote, and realise these rights⁹⁷. In addition, the OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct, the UN Global Compact, the UN 2030 Agenda for Sustainable Development, the UN Guiding Principles on Business and Human Rights, and ISO 26000, although not adopted by the ILO, are among the sources of international labour law and may function as codes of conduct when adopted by enterprises. These instruments have also played an important role in this development⁹⁸. These instruments contributed to the emergence of a sustainability approach in which fundamental labour rights, human rights, and environmental responsibilities are addressed together. Thus, social and environmental obligations have increasingly evolved in tandem within the framework of corporate sustainability.

Over time, a clear transition has taken place from voluntary corporate social responsibility (CSR) to binding sustainability obligations. The strengthening of sustainability through hard law instruments beyond soft law approaches has transformed sustainability from a merely ethical preference for enterprises into part of legal compliance and legal responsibility⁹⁹. In EU law, important examples of this transformation include the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) and the Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD). While the CSRD incorporates environmental, social, and governance issues into sustainability reporting, the CSDDD imposes due diligence obligations on companies in relation to human rights and adverse environmental impacts.

In Turkish law, important reflections of this transformation can be seen in the Sustainability Principles Compliance Framework and the Turkish Sustainability Reporting Standards (TSRS). Under the Capital Markets Board's "comply or explain" approach, companies within the relevant scope are required, where they fail to comply with environmental and social sustainability principles, to disclose the reasons for non-compliance and whether a future compliance plan exists. Within this framework, issues such as climate change mitigation

⁹⁷ Servais, J. M.: *International Labour Law*, 7th Edition, Alphen aan den Rijn 2022, p. 87-246; Liukkunen, U.: *The ILO and Transformation of Labour Law*, International Labour Organization and Global Social Governance (Editors: Halonen, T./Liukkunen, U.), Cham 2021, p. 28.

⁹⁸ Servais, p. 232-241.

⁹⁹ Mückl, P.: *CSR, ESG und Arbeitsrecht - Ein Überblick*, ArbRAktuell 2022, p. 303.

strategies, greenhouse gas emissions, human rights, workers' rights, the prohibition of child labour, and occupational health and safety have become more visible. With the adoption of the TSRS, a binding reporting framework regarding sustainability- and climate-related financial risks and opportunities has also been introduced. Nevertheless, unlike the EU's double materiality approach, the TSRS primarily focuses on financial risks arising from environmental factors and, to a limited extent, social factors affecting the undertaking. Although this represents an important development in Turkish law, there remains a need for a more holistic approach that addresses human rights, particularly fundamental labour rights, and environmental impacts together. However, achieving sustainable workplaces cannot be ensured solely through corporate reporting mechanisms. Labour law norms, as the fundamental rules governing the workplace, must also be reconsidered from an environmental perspective. In this regard, labour law contains important tools for the realisation of environmental sustainability¹⁰⁰.

From the perspective of individual labour law instruments, reducing working time may contribute to environmental sustainability by increasing worker productivity while reducing energy and carbon-intensive activities without necessarily causing a loss in production output¹⁰¹. Remote work should be considered not only in terms of reducing commuting-related emissions, but also as a climate-friendly model of work organisation when combined with low-carbon transport, energy efficiency, and sustainable digital infrastructure¹⁰². Whistleblowing is also an important tool for identifying environmental violations and sustainability-related risks. However, its effectiveness depends on workers having adequate knowledge of the environmental effects of production activities. For this reason, sustainability reporting is crucial in making environmental risks and workplace-related impacts more visible. For workplaces not covered by reporting obligations, worker representation mechanisms with environmental competences may serve as important tools to address this gap¹⁰³.

From the perspective of collective labour law instruments, integrating climate change into the agenda of trade union activity and collective bargaining is equally important. Given their function of protecting the economic and social interests of their members, trade unions can

¹⁰⁰ *Dinç Ütükler*, p. 249 ff.

¹⁰¹ *Schwendinger*, M.: Arbeitszeitverkürzung als Strategie zur Bekämpfung der Arbeitslosigkeit, *WISO* 2015, Vol. 38, I. 2, p. 133-151, 146-147; *Gunderson*, R.: Work Time Reduction and Economic Democracy as Climate Change Mitigation Strategies: or Why The Climate Needs a Renewed Labor Movement, *Journal of Environmental Studies and Sciences* 2019, Vol. 9, p. 38; *Pullinger*, M.: Working Time Reduction Policy in a Sustainable Economy: Criteria and Options for Its Design, *Ecological Economics* 2014, Vol. 103, p. 11; *Cieplinski, A./D'Alessandro, S./Guarnieri, P.*: Environmental Impacts of Productivity-Led Working Time Reduction, *Ecological Economics* 2021, Vol. 179, Article 106822, p. 1.

¹⁰² *Akgüç, M./Galgóczy, B./Meil, P.*: Remote Work and The Green Transition, *The Future of Remote Work* (Editors: Countouris, N./De Stefano, V./Piasna, A./Rainone, S.), Brussels 2023, p. 45-59, 45-47, 52-53.

¹⁰³ *Blaise, K./Ibrahim, N.*: Workers' Environmental Rights in Canada: A Project with Adapting Canadian Work and Workplaces to Respond to Climate Change (ACW), 2019, p. 47-50, 55-56; *Arabadjeva, K./Tomasetti, P.*: Towards Workers' Environmental Rights: An Analysis of EU Labour and Environmental Law, ETUI Working Paper, Brussels 2024, p. 6, 27-28; *Dinç Ütükler*, p. 321-322.

become transformative actors in responding to the effects of the climate crisis on working life¹⁰⁴. Green clauses incorporated into collective agreements may provide strong protective mechanisms in relation to energy efficiency, sustainable transport, remote work, green skills training, participation in environmental governance, climate-related occupational health and safety risks, and a just transition¹⁰⁵.

In conclusion, when the economic, social, and environmental dimensions of sustainability are considered together, the workplace emerges as a central site of this transformation. Labour law, as the primary normative framework governing the workplace, stands out not only for its social protective function, but also as one of the key legal tools for ensuring environmental sustainability. Therefore, building sustainable workplaces requires incorporating the environmental dimension into the delicate balance between the economic and social dimensions traditionally addressed within labour law¹⁰⁶.

Keywords: Corporate Social Responsibility (CSR), Corporate Sustainability, Labour Law, Social Sustainability, Environmental Sustainability.

¹⁰⁴ *Zbyszewska, A./Pillon, M.*: Labour and Environmental Sustainability-UK Report-Agreement: A Green Mentality for Collective Bargaining, ADAPT University Press 2020, p. 9; *Chacartegui Jávega, C./Canalda Criado, S.*: Labour and Environmental Sustainability-Spanish Report-Agreement: A Green Mentality for Collective Bargaining, ADAPT University Press 2020, p. 15; *Gunderson*, p. 36.

¹⁰⁵ OJ, 18.08.2023, C 293/27, Opinion of the European Economic and Social Committee on Green Collective Bargaining: Good Practices and Future Prospects - Exploratory Opinion.

¹⁰⁶ *Dinç Ütükler*, p. 249-251.

Çevresel Beyanlara İlişkin Reklam Kurulu Kararlarının Tüketicilerin Korunması Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi

Evaluation of Decisions of the Board of Advertisement Regarding Environmental Claims within the Framework of Consumer Protection Law

Tic. Uzm. Şeyma Gülay Koç (*)

ÖZET

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, zararlarını tazmin edici, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı, tüketiciyi aydınlatıcı ve bilinçlendirici önlemleri alma gibi amaçlar çerçevesinde yürürlüğe girmiştir. 6502 sayılı Kanun'un "Reklam Kurulu" başlıklı 63'üncü maddesinin birinci fıkrasında belirtildiği üzere Kurul ticari reklamlarda uyulması gereken ilkeleri belirleme ve haksız ticari uygulamalara karşı tüketiciyi korumaya yönelik düzenlemeleri yapma, bu hususlar çerçevesinde inceleme ve gerektiğinde denetim yapma, inceleme ve denetim sonucuna göre durdurma veya aynı yöntemle düzeltme veya idari para cezası veya gerekli görülen hâllerde de üç aya kadar tedbiren durdurma cezası ya da içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararı verme hususlarında görevlidir. Bu bağlamda, tüketicilerin mevzuata aykırı ticari reklamlar ile haksız ticari uygulamalardan korunması anlamında idarenin kullandığı mekanizmalardan biri olan Reklam Kurulu her türlü reklamı incelediği gibi çevresel beyan içeren (yeşil) reklamları da inceleyerek bu reklamlar hakkında idari yaptırım uygulama konusunda yetkili ve görevlidir.

Çevresel beyan içeren reklamlar, Kristic ve başk. (2021:96) Hartmann & Apaolaza-Ibáñez (2009)'den aktardığı üzere¹⁰⁷ "ürünlerin basit çevre dostu iddialarından, çevresel kimlik bilgilerini vurgulayan kurumsal imajlara ve çevresel sorumlulukları teşvik eden kamusal etkinliklere kadar" çok çeşitli olabilmektedir. Ancak en genel hâliyle tüketicilerin çevresel gelişmeler karşısında artan bilincini hedeflemeye yönelik reklam faaliyeti olarak da ele alınabilir. Çevresel beyan ise "ticari reklam veya ticari uygulama kapsamında bir mal veya hizmetin bileşen, üretimi, piyasaya arz süreci, kullanımı veya bertaraf edilme süreci ile ilgili

* Ticaret Bakanlığı, Ticaret Uzmanı, s.koc5@ticaret.gov.tr, ORCID: 0009-0006-6711-9753.

Ministry of Trade, Trade Expert.

¹⁰⁷ Krstic, J./Kostic Stankovic, M./Cvijovic, J.: Green Advertising And Its Impact on Environmentally Friendly Consumption Choices - A Review, Industrija, C. 49, S. 1, ss. 93-119, 2021.

olarak çevresel fayda sağladığına veya çevreye olumsuz bir etkisinin bulunmadığına ilişkin ibare veya görsele”¹⁰⁸olarak tanımlanabilmektedir.

Çevresel beyan içeren reklamlar, 6502 sayılı Kanun’a ve Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliği’nde belirtilen şartlara uymadığı takdirde mevzuata aykırı/yanıltıcı çevresel beyan veya yeşil aklama olarak nitelendirilebilir. Ayrıca, Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliği’nin Ek-1 maddesi gereğince hazırlanarak 13.12.2022’de yürürlüğe giren “Çevreye İlişkin Beyanlar İçeren Reklamlar Hakkında Kılavuz” hükümleri de çevresel beyan içeren reklamlarda uyulması gereken kuralları detaylandıran bir kaynak olarak değerlendirilebilmektedir.

Bu bağlamda, yeşil aklama olarak değerlendirilen uygulamalara ilişkin Reklam Kurulu tarafından çeşitli kararlar verilmiştir. Güncel kararlara bakmak gerekirse, Reklam Kurulu’nun 12.02.2026 tarihli ve 366 sayılı toplantısında bir tuvalet kağıdının muhtelif mecralarda yer alan tanıtımlarında kullanılan “doğa dostu” ifadesinin genel nitelikte bir ifade olduğu, ürünün ve/veya kullanım sürecinin hangi aşamasında ve hangi kısımları ile “doğa dostu” olduğu hususuna ilişkin tüketicilere bilgi verilmediği ayrıca genel nitelikte kullanılan bu kavrama ilişkin herhangi bir açıklamaya yer verilmediği dolayısıyla ürünün çevreye etkilerine ilişkin yer verilen “doğa dostu” ifadesinin tüketiciler nezdinde belirsizliğe yol açtığı belirtilmiştir. Diğer taraftan “Geri dönüştürülebilir...ambalaj malzemeleri kullanarak...” ifadesine yer verilmesine rağmen ambalajın hangi oranda geri dönüştürülebildiğine dair açıklayıcı bilgilere yer verilmemesinin ortalama tüketici nezdinde anlam belirsizliğine yol açarak ürün ambalajının tamamının geri dönüştürülebileceği algısı oluşturduğu, son olarak “...tesislerimizde %100 yenilenebilir elektrik enerjisi kullanarak...” ifadesine yer verilmesine rağmen yenilenebilir enerjinin elde edildiği kaynağa (rüzgâr enerjisi, güneş enerjisi vb.) yer verilmeyerek tüketicilerin eksik bilgilendirildiği değerlendirilmiş olup, bu kapsamda anılan reklamlara durdurma cezası uygulanmasına karar verilmiştir. Reklam Kurulu’nun 12.03.2026 tarihli ve 367 sayılı toplantısında ise bir böcek kovucu spreynin internet sitesinde yer alan tanıtımlarında; “...Çevre dostu ambalajı ile sürdürülebilir bir kullanım sunar...” ifadelerine yer verilmiş olmasına rağmen, söz konusu iddianın Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliği’nin “İspat külfeti” başlıklı 9’uncu maddesinde yer alan esaslar çerçevesinde ispatlanamadığı gerekçesiyle reklam veren hakkında anılan reklamlara durdurma cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

Reklam Kurulu kararları değerlendirildiğinde, çevre konusunda hassasiyeti artan tüketicilerin yanıltıcı çevresel beyanlar kullanılarak etkilenmemesi adına detaylı incelemeler yapıldığı görülmektedir. Tüketicilerin korunması hukuku tüketiciye yönelik her türlü işlemi kapsamı bakımından oldukça geniş bir yelpazede değerlendirilmekte, reklamlar da tüketim tercihlerini doğrudan etkileme kabiliyeti bakımından bu alanda başat rol oynamaktadır. Dolayısıyla

¹⁰⁸ Çevreye İlişkin Beyanlar İçeren Reklamlar Hakkında Kılavuz için bkz. <https://tuketici.ticaret.gov.tr/data/63ada5bc13b876a1c8715f73/2023%C3%87evreye%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Beyanlar%20%C4%B0%C3%A7eren%20Reklam.pdf>, Son Erişim: 01.06.2026.

çevresel beyan içeren reklamların Reklam Kurulu tarafından denetleniyor olması, tüketicilerin korunması hukuku alanında önemli bir güvence oluşturmaktadır.

Bu çalışma kapsamında, çevresel beyan içeren reklamların tüketim tercihlerine etkisi ve önemi gibi genel bilgilendirmelerin akabinde yasal çerçevesi ele alınacak, bunun ardından ise örnek Reklam Kurulu kararları ile ilgili değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Reklam, Reklam Kurulu, Çevresel Beyan/Yeşil İddia, Yeşil Aklama, İddiaların İspatı.

ABSTRACT

Law No. 6502 on the Protection of Consumers entered into force with the objectives of protecting consumers' health, safety, and economic interests in line with the public interest; compensating for consumer losses; ensuring protection against environmental hazards; and taking measures to inform and raise consumer awareness. As stated in the first paragraph of Article 63 of Law No. 6502, titled "*Board of Advertisement*" the Board is authorized to determine the principles to be observed in commercial advertisements, adopt regulations aimed at protecting consumers against unfair commercial practices, conduct examinations and inspections within this framework, and, where necessary, impose sanctions. Depending on the outcome of such examinations and inspections, the Board may order the suspension of advertisements, require their correction through the same method, impose administrative fines, or, where deemed necessary, order a precautionary suspension of up to three months, as well as the removal of content and/or the blocking of access. In this context, the Advertising Board, which constitutes one of the mechanisms employed by the administration to protect consumers from unlawful commercial advertisements and unfair commercial practices, is authorized and responsible not only for reviewing all types of advertisements but also for examining advertisements containing environmental claims (green advertisements) and imposing administrative sanctions where appropriate.

Advertisements containing environmental claims can take a wide variety of forms, "*ranging from simple environmentally friendly product claims to corporate images emphasizing environmental credentials and public initiatives promoting environmental responsibility*", as noted by Kristić et al. (2021:96), citing Hartmann and Apaolaza-Ibáñez (2009)¹⁰⁹. However, in its broadest sense, such advertising may be understood as advertising activity aimed at appealing to consumers' growing awareness of environmental issues. An environmental claim, on the other hand, may be defined as "*any statement or visual representation used in a commercial advertisement or commercial practice indicating that a product or service,*

¹⁰⁹ Krstić, J./Kostić Stanković, M./Cvijović, J.: Green Advertising And Its Impact on Environmentally Friendly Consumption Choices - A Review, *Industrija*, Vol. 49, I. 1, pp. 93-119, 2021.

*through its components, production process, marketing and distribution process, use, or disposal, provides an environmental benefit or has no adverse impact on the environment*¹¹⁰.

Advertisements containing environmental claims may be characterized as unlawful or misleading environmental claims, or as greenwashing, where they fail to comply with the requirements set out in Law No. 6502 and the Regulation on Commercial Advertising and Unfair Commercial Practices. In addition, the “*Guideline on Advertisements Containing Environmental Claims*”, which was prepared pursuant to Annex-1 of the Regulation on Commercial Advertising and Unfair Commercial Practices and entered into force on 13 December 2022, may be regarded as an important source detailing the rules applicable to advertisements containing environmental claims.

In this context, the Board of Advertisement has issued various decisions concerning practices deemed to constitute greenwashing. Looking at recent decisions, during its 366th meeting held on 12 February 2026, the Board examined advertisements for a toilet paper product published across various media channels. The Board determined that the expression “*nature-friendly*” constituted a general claim and that consumers were not provided with any information regarding which stage of the product and/or its use process, or which particular features, rendered it “*nature-friendly*”. Furthermore, no explanatory information was provided concerning this broadly framed concept. Accordingly, the Board concluded that the claim created uncertainty among consumers regarding the product’s environmental impact. The Board further found that, although the advertisements included the statement “*using recyclable packaging materials*” no explanatory information was provided regarding the extent to which the packaging was recyclable. This omission was considered likely to create ambiguity for the average consumer and to give the impression that the entire packaging was recyclable. Finally, despite the claim that the company was “*using 100% renewable electricity in our facilities*” the source of the renewable energy (such as wind or solar power) was not specified, resulting in incomplete information being provided to consumers. On these grounds, the Board decided to impose a suspension order on the advertisements in question. Similarly, during its 367th meeting held on 12 March 2026, the Advertising Board reviewed promotional materials published on the website of an insect repellent spray product. Although the advertisements contained the statement “*offers sustainable use through its environmentally friendly packaging*” the advertiser was unable to substantiate this claim in accordance with the principles set out in Article 9 of the Regulation on Commercial Advertising and Unfair Commercial Practices, entitled “*Burden of Proof*”

An examination of the Advertising Board’s decisions demonstrates that detailed assessments are conducted to prevent consumers, whose sensitivity to environmental issues has increased significantly, from being influenced by misleading environmental claims. Consumer

¹¹⁰ Guideline on Advertisements Containing Environmental Claims see. <https://tuketici.ticaret.gov.tr/data/63ada5bc13b876a1c8715f73/2023%C3%87evreye%20C4%B0li%C5%9Fkin%20Beyanlar%20C4%B0%C3%A7eren%20Reklam.pdf>, Last Accessed: 01.06.2026.

protection law is interpreted broadly, as it encompasses all transactions and practices directed toward consumers, and advertisements occupy a central position within this field due to their direct influence on consumer purchasing decisions. Accordingly, the supervision of advertisements containing environmental claims by the Advertising Board constitutes an important safeguard within the framework of consumer protection law.

Within the scope of this study, following a general overview of the impact and significance of advertisements containing environmental claims on consumer preferences, the relevant legal framework will be examined. Subsequently, selected Board of Advertisement decisions will be analyzed and evaluated.

Keywords: Advertisement, Board of Advertisement, Green Claims, Greenwashing, Substantiation of Claims.

Yanılıcı Çevresel İddialarda Bulunmak Suretiyle Haksız Rekabet Hâlinde Ceza Sorumluluğu

Criminal Liability in Cases of Unfair Competition Through Misleading Environmental Claims

Doç. Dr. Eylem Baş Bayraktaroğu (*)

ÖZET

Çevresel iddialarda bulunmak suretiyle haksız rekabet hâlinde ceza sorumluluğunun bulunup bulunmadığı meselesinin çözümü için 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 62. maddesine bakılmalıdır. Bu maddenin 1. fıkrasının (a) bendinde TTK'nın 55. maddesinde yer alan *“haksız rekabet fiillerinden birini kasten işleyenler”*in, *“fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde,”* TTK'nın 56. maddesi uyarınca *“hukuk davasını açma hakkını haiz bulunanlardan birinin şikâyeti”* hâlinde *“iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla cezalandırıl”*acakları belirtilmektedir. Bahsi geçen (a) bendindeki gönderme dikkate alındığında TTK'nın *“dürüstlük kuralına aykırı davranışlar, ticari uygulamalar”* başlıklı 55. maddesinin 1. fıkrasında bu fıkrada *“sayılan hâller”*in *“haksız rekabet hâllerinin başlıcaları”* olduğu ifade edilmekle birlikte bu başlıcalık kapsamında ilk olarak 6 bent hâlinde ayırım yapılmaktadır. Bu bentler arasında yer alan (a) bendinde *“dürüstlük kuralına aykırı reklamlar ve satış yöntemleri ile diğer hukuka aykırı davranışlar ve özellikler;”* de 12 alt bent hâlinde sayılan davranışlardansa *“kendisi, ticari işletmesi, işletme işaretleri, malları, iş ürünleri, faaliyetleri, fiyatları, stokları, satış kampanyalarının biçimi ve iş ilişkileri hakkında gerçek dışı veya yanılıcı açıklamalarda bulunmak veya aynı yollarla üçüncü kişiyi rekabette öne geçirmek”* fiiline yer veren 2. alt bent üzerinde durmak gereklidir. Bizatihi yanılıcı çevresel iddialarda bulunmak suretiyle haksız rekabetin, söz konusu 2. alt bent kapsamında değerlendirilmesi mümkünse de TTK'nın 55. maddesinin 1. fıkrasına bakıldığında örnekleme yoluyla belirlemelerin yapıldığı görülmektedir. TTK'nın 62. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde esasında eksik ceza normu vardır, zira davranış kuralı bakımından 55. maddeye gönderme yapmaktadır. Bu hâliyle yaptırım kısmı bakımından olmasa da davranış kuralı bakımından ceza hukukunda geçerli olan kanunilik ilkesine ve bu çerçevede kanunun belirliliğine ve de kıyas yasağına aykırılık söz konusudur. Hâlihazırda kanunilik ilkesi bakımından sorunlu olan düzenlemelere atıfla yanılıcı çevresel iddialarda bulunmak suretiyle haksız rekabetin, haksız rekabet suçunu oluşturacağı çıkarımında bulunmak, sorunu sorunla çözmek ve bu çerçevede yine sorunlu bir çıkarımda bulunmaya sebebiyet verecek niteliktedir.

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, eylem.bas@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3400-2042.

Eskişehir Osmangazi University Law Faculty, Department of Criminal and Criminal Procedure Law.

Kanunilik ilkesi bakımından ortaya çıkan sorunu aşabilmek adına kanun koyucuya TTK'nın 55. maddesi bakımından kaynaklık değeri taşıyan İsviçre'nin 19.12.1986 tarihli Haksız Rekabete Karşı Federal Kanun'unun "haksız reklam, satış yöntemleri ve diğer hukuka aykırı davranışlar" başlığını taşıyan 3. maddesinin 1. fıkrasına eklenen ve 01.01.2025 tarihinde yürürlüğe giren "bir kişi"nin "kendisinin, mallarının, işlerinin veya hizmetlerinin sebebiyet verdiği iklim etkisine ilişkin, objektif ve doğrulanabilir kriterlere dayanarak kanıtlanamayan iddialarda bulunması" hâlinde yani yanıltıcı çevresel iddialarda bulunmasının "haksız davranış" olduğu şeklindeki (x) bendine benzer bir düzenlemeye TTK'nın 62. maddesinde ayrı bir bent olarak yer vermesi önerilebilir. Ayrıca kanunilik ilkesi bakımından ortaya çıkan sorunların önüne geçebilmek adına kanun koyucu tarafından 62. maddenin 1. fıkrasının (a) bendinin kaldırılarak hangi fiillerin haksız rekabet suçunu oluşturduğu tahdidi bir şekilde 62. maddede sayılmalıdır. Hâlihazırda hangi fiillerin haksız rekabet oluşturduğunu belirlemek konusunda TTK'da örnekleme yoluyla bir belirleme yapılması -ceza hukuku ayırık tutulduğunda- haksız rekabet hukuku bakımından sorun teşkil etmese de şayet bu fiillerin aynı zamanda suç oluşturduğu söyleniyorsa işte artık bu durumda sorun oluşmaktadır. Zira her bir hukuka aykırı fiil, aynı zamanda suç değildir. Her ne kadar bu öneri yanıltıcı çevresel iddialarda bulunmak fiilinin ceza sorumluluğunu doğurması bakımından sorunu çözebilecek nitelikteyse de ceza hukukunun son araç olması ilkesi karşısında yine de tartışma götürür niteliktedir. Tebliğde söz konusu belirlemelere gerekçeleriyle yer verilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yanıltıcı Çevresel İddialarda Bulunmak, Haksız Rekabet, Ceza Sorumluluğu, Kanunilik İlkesi, Ceza Hukukunun Son Araç Olma İlkesi.

ABSTRACT

To determine whether criminal liability exists for unfair competition through the making of misleading environmental claims, reference should be made to Article 62 of the Turkish Commercial Code No. 6102 (TCC). Pursuant to subparagraph (a) of paragraph 1 of this article, those who "intentionally commit one of the acts of unfair competition outlined in Article 55 of the TCC" shall, "provided that the act does not constitute another offence requiring a heavier penalty," be "punished with imprisonment of up to two years or a judicial fine" upon "the complaint of one of the persons entitled to bring a civil action pursuant to Article 56 of the TCC." Considering the reference contained in the subparagraph (a), it is observed that paragraph 1 of Article 55 of the TCC, titled "acts and commercial practices contrary to the principle of good faith," states that the "cases listed" therein constitute "the principal forms of unfair competition." Within this principal categorization, a distinction is made in the form of six subparagraphs. Among these, subparagraph (a), concerning "advertisements and methods of sale contrary to the principle of good faith and other unlawful conduct, and in particular," enumerates twelve further subparagraphs. In this context, particular attention should be paid to the second subparagraph, which regulates the act of "making false or misleading statements regarding oneself, one's commercial enterprise, business signs, goods,

products, activities, prices, stocks, forms of sales campaigns, and business relations, or enabling a third party to gain an advantage in competition through the same means.” Although it is possible to evaluate unfair competition through making misleading environmental claims within the scope of the second subparagraph, paragraph 1 of Article 55 of the TCC demonstrates that the determinations therein are made by way of exemplification. In essence, subparagraph (a) of paragraph 1 of Article 62 of the TCC constitutes an incomplete criminal norm, insofar as it refers to Article 55 with respect to the rule of conduct. In this form, although not in terms of the sanction aspect, there is a violation of the principle of legality, which is valid in criminal law, and within this framework, the principle of certainty of the law and the prohibition of analogy, in terms of the rule of conduct. Against this background, inferring, by reference to provisions that are already problematic from the perspective of the principle of legality of crimes, that unfair competition through making misleading environmental claims constitutes the offence of unfair competition amounts to solving one problem with another and, in this respect, leads to a similarly problematic conclusion. To overcome the difficulties arising from the principle of legality, it may be suggested to the legislator that a provision similar to subparagraph (x), added to paragraph 1 of Article 3 of the Swiss Federal Act Against Unfair Competition dated 19 December 1986—which serves as a source of inspiration for Article 55 of the TCC—and which entered into force on 1 January 2025, be incorporated into Article 62 of the TCC as a separate subparagraph. The provision regards as an “*unfair act*” the situation in which “*claims about themselves, their goods, works or services relating to the climate impact that they cause that cannot be substantiated based on objective and verifiable criteria,*” that is, the making of misleading environmental claims. Furthermore, to prevent the problems arising from the principle of legality, subparagraph (a) of paragraph 1 of Article 62 should be repealed, and the legislator should exhaustively enumerate within Article 62 itself which acts constitute the offence of unfair competition. At present, the TCC determines, by way of illustration, that certain acts constitute unfair competition, which does not pose a problem from the perspective of unfair competition law, if criminal law is excluded. However, if it is asserted that these acts also constitute criminal offences, a problem inevitably arises. Indeed, not every unlawful act is, at the same time, a criminal offence. Although this proposal may have the potential to resolve the issue regarding the criminal liability arising from the act of making misleading environmental claims, it nevertheless remains debatable considering the ultima ratio principle in criminal law. This presentation will attempt to address the determinations together with their underlying justifications.

Keywords: Misleading Environmental Claims, Unfair Competition, Criminal Liability, the Principle of Legality, the Ultima Ratio Principle.

Çevrenin Ceza Hukuku Aracılığıyla Korunmasına İlişkin Yeni Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ne Genel Bir Bakış

An Overview of the New Council of Europe Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law

Dr. Öğr. Üyesi Volkan Maviş (*)

ÖZET

Çevrenin korunmasında ceza hukukuna başvurulmasının gerekliliği, uzun yıllardır kabul gören bir anlayış hâlini almıştır. Bu bağlamda, gerek ulusal gerekse uluslararası düzenlemelerde çevre ceza hukukuna ilişkin hükümlere yer verilmesi yerleşik bir kabul niteliğindedir. Bu anlayışın bir yansıması olarak, 1998 yılında Çevrenin Ceza Hukuku Aracılığıyla Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi kabul edilmiştir. Avrupa Konseyi'ne üye olmayan devletlerin de imzasına açık olan bu Sözleşme, son derece olumlu bir girişim olmasına rağmen, ortaya çıkan çevre sorunları karşısında güncelliğini yitirmiştir. Mevcut hâliyle çevre ceza hukukuna ilişkin çerçeve bir metin hüviyeti taşıyan Sözleşme'ye alternatif olarak yeni bir taslağın hazırlanmasına Mayıs 2023 tarihinde başlanmıştır.

Çevrenin Ceza Hukuku Aracılığıyla Korunmasına İlişkin *Yeni* Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 3 Aralık 2025 tarihi itibarıyla imzaya açılmıştır. En az sekizi Konsey üyesi olmak üzere on devletin imzalamasıyla yürürlüğe girecek olan Sözleşme, çevrenin korunması bakımından önemli bir eşik teşkil etmektedir. Sözleşme'nin 1. maddesinde belirtildiği üzere metin, üç temel amaç doğrultusunda kaleme alınmıştır: çevre suçlarını önlemek ve bu ihlallerle mücadele etmek, çevre suçlarıyla mücadelede ulusal ve uluslararası iş birliğini güçlendirmek ve asgari standartlar oluşturarak ulusal mevzuatlar arasında uyum sağlamak.

Yeni Sözleşme, çevreye zarar veren pek çok fiilin suç olarak düzenlenmesi yönünde imzacı devletlere yükümlülük getirmektedir. Söz konusu ihlallere örnek olarak izinsiz madencilik faaliyetleri yürütülmesi, koruma altındaki habitatların, flora ve faunanın yok edilmesi gösterilebilir. Sözleşme çerçevesinde, çevre ihlallerini suç olarak düzenlemekle yükümlü taraf devletlerin, gerçek kişiler bakımından adli para cezası veya hapis cezası; tüzel kişiler bakımından ise adli para cezası ya da bunlara özgü güvenlik tedbirleri uygulamaları öngörülmüştür. Yaptırımların uygulanması bakımından taraf devletler yetkili olup, yargılamaların mümkün olduğunca çevre ihlallerine ilişkin uzmanlaşmış makamlar tarafından yürütülmesi tavsiye edilmektedir.

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, volkan.mavis@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9182-3130.

Eskişehir Osmangazi University Law Faculty, Department of Criminal and Criminal Procedure Law.

Sözleşme'nin kayda değer yenilikler getirmesine rağmen, eleştiriye açık pek çok yönünün bulunduğunu belirtmek gerekir. Her şeyden önce, taraf devletlere getirilen yükümlülüklerin önemli bir kısmının ulusal ceza adaleti sistemlerinin kurumsal kapasitesini aşar nitelikte olduğu ileri sürülebilir. Sözleşme, çevre suçlarının soruşturulması ve kovuşturulması bakımından uzmanlaşmış birimlerin oluşturulmasını öngörmektedir. Ancak birçok devletin mevcut yargı ve kolluk kapasitesi dikkate alındığında, bu düzeyde bir uzmanlaşma ve teknik donanımın kısa vadede sağlanması güç görünmektedir. Bir diğer önemli sorun ise gerek ulusal gerekse uluslararası alanda tartışmalı kavramlara metinde yer verilmiş olmasıdır. Çevre ceza hukukunun en sorunlu konularından biri, çevre suçlarının belirlilik ilkesiyle olan ilişkisidir. Bu bağlamda, Sözleşme'nin getirdiği yükümlülükler doğrultusunda düzenlemeler yapan devletlerin kavramlara farklı anlamlar yüklemeleri ve dolayısıyla birbirleriyle uyumsuz metinler kaleme almaları mümkündür. Ceza hukuku ekollerinin ülkeden ülkeye farklılık taşıdığı düşünüldüğünde bu sorunun ortaya çıkma riski daha net anlaşılır. Tüm bu hususlar göz önüne alındığında, Sözleşme'nin amaçlarından biri olan ulusal düzenlemeler arasında uyum sağlama hedefi gerçekleşmesi güç bir ideal hâline gelebilecektir.

Sonuç olarak bu sunumda, Avrupa Konseyi'nin imzaya açtığı yeni Sözleşme'nin getirdiği değişiklikler genel hatlarıyla incelenecektir. Belirtmek gerekir ki cesur ve gerekli bir adım olarak değerlendirilmesi gereken bu metin, çeşitli aksaklıklardan mustarip olduğundan, sağlayacağı katkılara ilişkin önemli soru işaretleri barındırmaktadır. Ulusal mevzuatlarda dahi tam anlamıyla çözülemeyen çevre ceza hukukuna özgü sorunlara uluslararası düzeyde tatmin edici çözümler sunmak son derece güç bir görevdir. Özellikle sınıraşan nitelikte ortaya çıkan ihlallerin ne şekilde ele alınacağına belirlenmesi önemli zorluklar doğurmaktadır. Bu bağlamda, Sözleşme'nin getirilerini ve bunların hayata geçirilme imkânını değerlendirirken gerçekçi bir yaklaşım benimsenmesi elzemdir.

Anahtar Kelimeler: Çevrenin Ceza Hukuku Aracılığıyla Korunmasına İlişkin Yeni Avrupa Konseyi Sözleşmesi, Çevre Ceza Hukuku, Çevre Suçu.

ABSTRACT

The necessity of resorting to criminal law for the protection of the environment has long been recognized as an accepted approach. In this context, the inclusion of provisions concerning environmental criminal law in both national and international regulations constitutes an established principle. As a reflection of this understanding, the Council of Europe Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law was adopted in 1998. Although this Convention, which was also open for signature by non-member states of the Council of Europe, represented a highly positive initiative, it has lost its relevance in the face of emerging environmental challenges. In its current form, the Convention constitutes a framework text concerning environmental criminal law; however, work on preparing a new draft as an alternative to it began in May 2023.

The New Council of Europe Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law was opened for signature on 3 December 2025. The Convention, which will enter into force upon signature by ten states, at least eight of which must be members of the Council of Europe, constitutes a significant milestone for environmental protection. As stated in Article 1 of the Convention, the text was drafted with three primary objectives: to prevent environmental crimes and combat such violations, to strengthen national and international cooperation in the fight against environmental crime, and to establish minimum standards in order to ensure harmonization among national legal systems.

The new Convention imposes obligations on signatory states to criminalize numerous acts harmful to the environment. Examples of such violations include carrying out unauthorized mining activities and destroying protected habitats, flora, and fauna. Within the framework of the Convention, states parties that are required to criminalize environmental violations are expected to impose criminal fines or imprisonment on natural persons, and criminal fines or security measures specific to legal persons. With regard to the enforcement of sanctions, states parties retain competence, while it is recommended that proceedings be conducted, as far as possible, by specialized authorities dealing with environmental violations.

Although the Convention introduces noteworthy innovations, it should be noted that it also contains many aspects open to criticism. First of all, it may be argued that a significant part of the obligations imposed on States Parties exceeds the institutional capacity of national criminal justice systems. The Convention provides for the establishment of specialised units for the investigation and prosecution of environmental crimes. However, given the current judicial and law enforcement capacities of many states, it appears difficult to achieve such a level of specialisation and technical expertise in the short term. Another significant issue is the inclusion of concepts that remain controversial both nationally and internationally. One of the most problematic issues in environmental criminal law concerns the relationship between environmental offences and the principle of legality, particularly the requirement of legal certainty. In this regard, states implementing domestic legislation in line with the obligations introduced by the Convention may attribute different meanings to these concepts and consequently draft incompatible legal texts. Given that schools of criminal law vary from country to country, the risk of this problem arising becomes more apparent. Considering all these factors, the Convention's objective of achieving harmonization among national regulations may ultimately prove to be an ideal that is difficult to realize.

In conclusion, this presentation will examine, in broad terms, the changes introduced by the new Convention opened for signature by the Council of Europe. It should be emphasized that although the text should be regarded as a bold and necessary step, it suffers from various shortcomings and therefore raises important questions regarding the contribution it is likely to make. Providing satisfactory solutions at the international level to the unique problems of environmental criminal law—problems that have not yet been fully resolved even within national legal systems—is an extremely challenging task. This is particularly true when it comes to determining how transnational violations should be addressed. In this context, it is

essential to adopt a realistic approach when evaluating both the innovations introduced by the Convention and the prospects for their effective implementation.

Keywords: The New Council of Europe Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law, Environmental Criminal Law, Environmental Crime.

Piyasa Gözetimi ve Denetimi Faaliyetleri ile Çevresel Koruma

Environmental Protection through Market Surveillance and Inspection Activities

Dr. Öğr. Üyesi Burcu Erdinç Tavil (*)

ÖZET

Sorumlu olduğu kamu hizmeti alanında Devlet tüzel kişiliği adına faaliyetler yürüten Ticaret Bakanlığı bünyesinde bulunan Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilen piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetleri, tüketicinin korunmasına yönelik olarak yürütülen idari faaliyetlerdir. Ticaret Bakanlığının sorumluluğunda bulunan tüketici ürünlerinin piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetlerine ilişkin usul ve esasları, alınacak önlemler ile yükümlülükleri kapsayan “Ticaret Bakanlığı Piyasa Gözetimi ve Denetimi Yönetmeliği”¹¹¹ çerçevesinde genel müdürlüğün sorumluluk alanındaki faaliyetlerin, çevrenin korunmasını sağlayıp sağlamadığı çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. İlgili konunun tercih edilmesinin sebebi; idare hukuku, ticaret hukuku ve çevrenin korunması anayasal yükümlülüğü kesişiminde yer alan bir konu olmasıdır. Devletin sorumluluğu kapsamında yerine getirilen düzenleyici ve denetleyici faaliyetlerin yarattığı düzenleyici ve denetleyici devlet anlayışı ile çevre sağlığı bağlamında önem arz eden çevresel/sürdürülebilir kamu düzeni kavramları, piyasa denetimi ve gözetimi faaliyetlerinin idare hukuku bağlamında ele alınmasını gerektirmektedir.

Yönetmelik, doğrudan çevrenin korunmasına ilişkin bir hukuk normu değildir. Yönetmeliğin amacı, Ticaret Bakanlığının sorumluluğunda bulunan tüketici ürünlerinin güvenli ve ilgili teknik düzenlemelere uygun olmasını sağlamak üzere yürütülecek piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetlerine ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Bu amaca ve Yönetmeliğe uygun biçimde yerine getirilen faaliyetler, dolaylı olarak çevrenin korunmasına hizmet etmektedir. Genel Müdürlük, sorumlu olduğu ürünlerin insan sağlığı ve güvenliğine uygun olup olmadığı, uygun değilse alınacak önlemler ve uygulanacak idari yaptırımlar konusunda yetkilidir. Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu’nda düzenlenen idari para cezaları ile Yönetmelikte düzenlenen risk değerlendirmesi, ürünün piyasada bulunmasını önleme, ürünü piyasadan çekme veya geri çağırma, kamuoyunu riske karşı uyarma, ürünü imha etme veya kullanılamaz hâle getirme, ürüne Türkçe uyarılar ekleme, ürünün piyasada bulunabilmesi için önkoşul koyma, risk altındaki tüketicileri uyarma idari yaptırımları kamu düzenini sağlamaya yönelik

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, burcu.erdinc@ogu.edu.tr, ORCID: 000-0003-4103-0321.

Eskişehir Osmangazi University Law Faculty, Department of Administrative Law.

¹¹¹ RG, 09.02.2022, S. 31745.

kolluk faaliyetleridir¹¹². Kimyasal içerikli ürünler, elektronik eşyalar, piller, ambalajlı ürünler, oyuncaklar gibi farklı ürünlerin teknik düzenlemelere aykırı olması hâlinde uygulanacak yaptırımlarla çevre ve insan sağlığına yönelik muhtemel zararların önlenmesi sağlanacaktır. Çevresel risklerin büyümeden önlenmesi, sürdürülebilir kalkınma ve yeşil dönüşüme olan katkısıyla aslında çevresel kamu düzenini koruyacaktır. Uygunsuz ürünlere yönelik piyasadan çekme, ürünü geri çağırma, ürünü imha etme veya kullanılmaz hâle getirme yaptırımları ile çevreye zararlı atık miktarının azaltılması da mümkün olacaktır. Dolayısıyla, uygulanacak idari para cezaları çevresel zararlar bakımından “kirleten öder” ilkesinin bir görünümüdür.

Kamu düzeninin klasik unsurlarından olan genel sağlığı koruyucu nitelikte olan ve önleyici nitelik taşıyan bu faaliyetler çevresel kolluk faaliyetleri olarak nitelendirilebilir. Yönetmeliğin dayanaklarından olan Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu’na göre, Kanun kapsamında verilen idari yaptırım kararlarına karşı idari yargı yoluna başvurulabilir (m. 22). Devletin sorumluluğunda olan kolluk faaliyetleri, kamu düzenini koruma genel amacı yanında, Yönetmelik çerçevesinde çevrenin korunması özel amacına da hizmet etmektedir. Piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetleri bakımından devletin hizmet kusuru, diğer deyişle kusurlu sorumluluğu söz konusudur. Ticaret Bakanlığı, söz konusu sorumluluğa ilişkin davada husumet yöneltilmesi gereken muhataptır.

Sonuç olarak, piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetleri ile çevrenin korunmasına yönelik önleyici kolluk işlemleri gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla Bakanlık bünyesindeki genel müdürlük tarafından yürütülen söz konusu kolluk faaliyeti, anayasal bir yükümlülük olan çevrenin korunmasına hizmet etmektedir. İnsan sağlığı ve güvenliği bakımından yürütülen piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetleri, çevrenin korunması bakımından etkili sonuçlar doğurmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Piyasa Gözetimi ve Denetimi Faaliyetleri, Kolluk Faaliyeti, Kamu Düzeni, Çevresel Koruma.

ABSTRACT

The market surveillance and inspection activities carried out by the General Directorate of Consumer Protection and Market Surveillance, which operates within the Ministry of Trade and conducts activities on behalf of the State in the public service sector for which it is responsible, constitute administrative activities aimed at consumer protection. The subject of this study is whether the activities within the General Directorate’s area of responsibility, as set out in the “Ministry of Trade Regulation on Market Surveillance and Inspection¹¹³” -which covers the procedures and principles, measures to be taken, and obligations regarding market surveillance and inspection of consumer products under the Ministry of Trade’s responsibility-

¹¹² Okay Tekinsoy, Ö.: İdare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı, On İki Levha Yayınları, 2011, s. 40 vd.; Çağlayan, R.: Kolluk ve Özel Güvenlik Hukuku, Seçkin Yayınları, 2022, s. 37 vd.

¹¹³ OJ, 09.02.2022, No. 31745.

ensure the protection of the environment. The reason for selecting this topic is that it lies at the intersection of administrative law, commercial law and the constitutional obligation to protect the environment. The concepts of regulatory and supervisory state governance - arising from the regulatory and supervisory activities carried out within the scope of the state's responsibility- and the concepts of environmental/sustainable public order, which are of significance in the context of environmental health, necessitate that market supervision and inspection activities be examined within the framework of administrative law.

The Regulation is not a legal norm directly relating to environmental protection. The purpose of the Regulation is to establish the procedures and principles governing market surveillance and inspection activities to be carried out to ensure that consumer products falling under the responsibility of the Ministry of Trade are safe and comply with relevant technical regulations. Activities carried out in accordance with this objective and the Regulations indirectly contribute to the protection of the environment. The General Directorate is authorised to determine whether the products under its responsibility are suitable for human health and safety, and, if not, to decide on the measures to be taken and the administrative sanctions to be imposed. The administrative fines provided for in the Product Safety and Technical Regulations Act, together with the administrative sanctions regulated under the Regulation - such as risk assessment, preventing the product from being placed on the market, withdrawing or recalling the product, warning the public of the risk, destroying the product or rendering it unusable, adding warnings in Turkish, imposing preconditions for the product to remain on the market, and warning consumers at risk- are law enforcement measures aimed at ensuring public order¹¹⁴. Sanctions to be applied where products such as chemical-based goods, electronic devices, batteries, packaged goods and toys contravene technical regulations will ensure the prevention of potential harm to the environment and human health. Preventing environmental risks before they escalate will, through its contribution to sustainable development and the green transition, effectively safeguard environmental public order. Sanctions such as withdrawal from the market, product recalls, product destruction or rendering products unusable will also make it possible to reduce the amount of waste harmful to the environment. Consequently, the administrative fines to be imposed represent an application of the 'polluter pays' principle in terms of environmental damage.

These activities, which are of a protective nature regarding public health (a classic element of public order) and possess a preventive character, can be characterised as environmental law enforcement activities. In accordance with the Product Safety and Technical Regulations Act, which forms the basis of the Regulation, administrative judicial remedies may be sought against administrative penalty decisions issued under the Act (Article 22). Law enforcement activities under the responsibility of the State serve not only the general aim of protecting public order but also the specific aim of protecting the environment within the framework of the Regulation. With regard to market surveillance and inspection activities, the State is liable

¹¹⁴ *Okay Tekinsoy, Ö.: İdare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı, Seçkin, 2011, p. 40 et seq.; Çağlayan, R.: Kolluk ve Özel Güvenlik Hukuku, On İki Levha, 2022, p. 37 et seq.*

for service failure, or in other words, fault-based liability. The Ministry of Trade is the party against whom a claim must be brought in a court case concerning this responsibility.

In conclusion, preventive law enforcement measures aimed at protecting the environment are carried out through market surveillance and inspection activities. Consequently, the law enforcement activity conducted by the General Directorate within the Ministry, serves the constitutional obligation of protecting the environment. Market surveillance and inspection activities carried out in the interests of human health and safety yield effective results in terms of environmental protection.

Keywords: The Market Surveillance and Inspection Activities, Law Enforcement Activities, Public Order, Environmental Protection.

Çevre Etiği ve Ticaret Hukuku Arasında Yeni Bir Paradigma: Doğanın Hak Özneliği

A New Paradigm Between Environmental Ethics and Commercial Law: The Legal Subjectivity of Nature

Dr. Öğr. Üyesi Akasya Kansu Karadağ (*)

ÖZET

Günümüzün en önemli küresel sorunlarından biri çevresel krizlerdir. İklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı, doğal kaynakların tükenmesi ve ekosistemlerin geri döndürülemez biçimde tahrip edilmesi, yalnızca çevresel değil aynı zamanda ekonomik, sosyal ve hukuki boyutları bulunan çok katmanlı sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu krizlerin merkezinde, ulusal ve uluslararası sermaye gruplarının üretim ve yatırım faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan ekolojik tahribat yer almaktadır. Özellikle küresel kapitalist ekonomik sistemin sürekli büyüme ve kâr maksimizasyonu hedefi doğrultusunda şekillenmesi, doğal varlıkların sınırsız biçimde kullanılabilir kaynaklar olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır. Eleştirel hukuk literatürü, özel hukuk mekanizmalarının bu tahribat karşısında yetersiz kaldığını ve özellikle ticaret hukukunun mevcut çevresel ve toplumsal eşitsizlikleri yeniden üreten bir işlev gördüğünü vurgulamaktadır¹¹⁵.

Bu çerçevede hukuk, çevresel krizleri önlemeye yönelik etkili bir araç olmaktan ziyade, çoğu zaman mevcut ekonomik düzenin devamlılığını sağlayan bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Uluslararası hukuk düzleminde geliştirilen çevre ve iklim düzenlemeleri de benzer eleştirilere konu olmaktadır. Çevresel sorunların küresel ölçekte kabul edilmesine ve bu alanda çok sayıda uluslararası sözleşme ile politika geliştirilmesine rağmen, söz konusu düzenlemelerin çevresel krizleri ortaya çıkaran ekonomik ve politik yapıları dönüştürmekte yeterli olmadığı ileri sürülmektedir. Eleştirel yaklaşımlar, uluslararası hukuk mekanizmalarının çoğu zaman mevcut ekonomik sisteme eklemlendiğini ve bu nedenle köklü yapısal dönüşümler yaratmak yerine sistemi uyarlayıcı bir işlev gördüğünü belirtmektedir¹¹⁶. Özellikle piyasa temelli çevre politikalarının yaygınlaşması, çevresel koruma ile ekonomik büyümenin uzlaştırılabileceği varsayımına dayanmaktadır. Ancak karbon ticareti gibi araçlar çevresel sorunları piyasa

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, akasya.kansukaradag@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9007-1288.

Eskişehir Osmangazi University Law Faculty, Department of Philosophy and Sociology of Law.

¹¹⁵ Dehm, J.: Environmental Justice Challenges to International Economic Ordering, AJIL Unbound 2022, C. 116, s. 102.

¹¹⁶ Dehm, s. 102 vd.

mekanizmaları aracılığıyla yönetmeye çalışırken, ekolojik krizin temel nedenlerini oluşturan üretim ve tüketim ilişkilerini büyük ölçüde sorgulamamaktadır¹¹⁷.

Bu bağlamda özel hukuk kurumları da çevresel krizlerin sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Şirketlerin ve yatırımcıların “sınırlı sorumluluk” ilkesi aracılığıyla korunması, çevresel zararın maliyetlerinin büyük ölçüde toplumun geneline ve ekosistemlere yüklenmesine neden olmaktadır. Bu durum, ekonomik faaliyetlerden elde edilen kazançların belirli aktörlerde yoğunlaşmasına karşın çevresel maliyetlerin kamusallaşması sonucunu doğurmaktadır. Aynı zamanda çevre politikalarının giderek piyasa mantığına uygun biçimde şekillendirilmesi, çevre etiğinin dönüştürücü potansiyelini zayıflatmakta ve çevresel sorunları teknik yönetim meselelerine indirgemektedir¹¹⁸. Böylece özel hukukun mevcut yapısı, çevresel adaletin sağlanması bakımından önemli sınırlılıklar taşımaktadır.

Bu eleştiriler karşısında son yıllarda giderek daha fazla ilgi gören alternatif yaklaşımlardan biri, doğanın hukuken bir “hak öznesi” olarak tanınması fikridir¹¹⁹. Bu yaklaşım, doğayı yalnızca insanların yararlanabileceği veya korunması gereken bir nesne olarak değil, kendi başına hukuki değere ve çıkarlara sahip bir özne olarak değerlendirmektedir. Böyle bir anlayışın benimsenmesi hâlinde çevresel zararlar yalnızca insanlara, topluluklara veya mülkiyet sahiplerine verilen zararlar üzerinden değil, doğanın kendisine yönelmiş ihlaller olarak da hukuki inceleme konusu yapılabilecektir.

Doğanın hak özneliği yaklaşımı, hukuk sistemlerinde uzun süredir kabul edilen tüzel kişilik kavramıyla belirli benzerlikler taşımaktadır. Nasıl ki şirketler, vakıflar ve diğer tüzel kişiler fiziksel varlıkları olmaksızın hukuk düzeninde hak sahibi olabiliyor ve temsil edilebiliyorsa, benzer bir mantığın nehirler, ormanlar ve çeşitli ekosistemler için de uygulanabileceği ileri sürülmektedir¹²⁰. Karşılaştırmalı hukuk alanında yapılan çalışmalar da doğa haklarının liberal hukuk düşüncesiyle belirli ölçülerde uyumlu biçimde yorumlanabileceğini ortaya koymaktadır¹²¹. Böylece çevresel uyuşmazlıklarda doğayı temsil eden kişi veya kurumlar aracılığıyla dava açılması mümkün hâle gelebilecek, çevresel koruma mekanizmaları daha etkin bir hukuki zemine kavuşabilecektir. Bunun yanında özel hukukun sorumluluk, mülkiyet ve temsil kurumları da doğanın korunmasını merkeze alacak şekilde yeniden yorumlanabilecektir. Bu yaklaşım, doğanın hak özneliğinin yalnızca teorik bir çevre hukuku tartışması olmadığını; şirket faaliyetleri, ticari ilişkiler ve özel hukuk kurumları üzerinde dönüştürücü etkiler yaratabilecek bir hukuk anlayışı sunduğunu göstermektedir¹²².

¹¹⁷ *Bernstein, S.*: Ideas, Social Structure and the Compromise of Liberal Environmentalism, *European Journal of International Relations* 2000, C. 6, S. 4, s. 464.

¹¹⁸ *Bernstein, S.*: The Compromise of Liberal Environmentalism, New York 2001, s. 133, 191 vd.

¹¹⁹ *Burgers, L.*: Private Rights of Nature, *Transnational Environmental Law* 2022, C. 11, S. 3, s. 464-465.

¹²⁰ *Burgers, s. 470.*

¹²¹ *Epstein, S.*: Liberalism and Rights of Nature: A Comparative Legal and Historical Perspective, *Law, Culture and the Humanities* 2025, C. 21, S. 2, s. 202.

¹²² *Burgers, s. 472.*

Günümüzde derinleşen çevresel krizlerin aşılması yalnızca teknik düzenlemeler veya mevcut hukuki araçların güçlendirilmesiyle mümkün görünmemektedir. Bunun yerine, toplumsal eşitliği ve adaleti merkeze alan küresel bir çevresel adalet anlayışının geliştirilmesi¹²³, şirketler hukukunun gezegensel sınırlar çerçevesinde hesap verebilirlik odaklı biçimde yeniden tasarlanması¹²⁴ ve doğanın hak öznesi olarak hukuk sistemlerinde tanınması¹²⁵ yönündeki öneriler, hukukun çevresel krizler karşısındaki rolünü yeniden düşünmeyi gerektirmektedir. Bu doğrultuda, çevresel adalet ile özel hukuk arasındaki ilişkinin yeniden kurulması, yalnızca doğanın korunmasına değil, daha adil ve sürdürülebilir bir toplumsal düzenin inşasına da katkı sağlayabilecek önem bir dönüşüm alanı sunmaktadır.

Çevresel krizlerin giderek derinleştiği günümüzde, mevcut özel hukuk ve uluslararası hukuk mekanizmalarının bu krizlere etkili çözümler üretmekte yetersiz kaldığı görülmektedir. Özellikle şirket faaliyetlerinin çevresel etkileri karşısında sınırlı sorumluluk ilkesi ve piyasa temelli çevre politikaları, ekolojik adaletin sağlanmasını güçleştirmektedir. Bu çalışma, doğanın hak öznesi olarak tanınmasının çevresel koruma anlayışında önemli bir paradigma değişikliği yaratabileceğini ortaya koymaktadır. Doğanın hukuki özne olarak kabul edilmesi, çevresel zararların doğrudan hukuki koruma kapsamına alınmasını mümkün kılarken, özel hukuk kurumlarının da ekolojik sorumluluk temelinde yeniden değerlendirilmesine katkı sağlayabilir. Bu doğrultuda çevresel adalet, şirketlerin hesap verebilirliği ve doğanın haklarının birlikte ele alınması, daha sürdürülebilir ve adil bir hukuk düzeninin kurulması açısından önemli bir imkân sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çevre Etiği, Hak Öznesi Olarak Doğa, Çevre Krizleri.

ABSTRACT

One of the most significant global challenges of our time is the environmental crisis. Climate change, biodiversity loss, the depletion of natural resources, and the irreversible destruction of ecosystems constitute complex problems with environmental, economic, social, and legal dimensions. At the center of these crises lies the ecological destruction generated by the production and investment activities of national and transnational capital groups. The global capitalist economic system, structured around continuous growth and profit maximization, has contributed to the treatment of nature as an unlimited resource available for exploitation. Critical legal scholarship emphasizes that private law mechanisms are inadequate in addressing this destruction and that commercial law often reproduces existing environmental

¹²³ *Dehm*, s. 104; *Gonzalez*, C. G.: Beyond Eco-Imperialism: An Environmental Justice Critique of Free Trade, *Denver University Law Review* 2001, C. 78, S. 4, s. 980.

¹²⁴ *Webster*, E.: Earth System Disruption, Legal Development and the Company: A UK Perspective, *Legal Studies* 2025, C. 45, S. 1, s. 1-21.

¹²⁵ *Burgers*, s. 472-473; *Epstein*, s. 202, 307-308.

and social inequalities¹²⁶. In this respect, law is frequently viewed not as an effective instrument for preventing environmental crises but as a structure that sustains the prevailing economic order.

Environmental and climate regulations developed within international law have also been subject to criticism. Although environmental problems have been recognized globally and numerous international agreements and policy frameworks have been adopted, these measures are often considered insufficient to transform the economic and political structures that generate environmental degradation. Critical approaches argue that international legal mechanisms tend to become integrated into the existing economic system and therefore function as adaptive rather than transformative instruments¹²⁷. The growing reliance on market-based environmental policies is grounded in the assumption that environmental protection and economic growth can be reconciled. However, instruments such as carbon trading seek to manage environmental problems through market mechanisms while leaving largely unquestioned the production and consumption patterns that underlie ecological crises¹²⁸.

In this context, private law institutions also play a significant role in perpetuating environmental crises. The protection afforded to corporations and investors through the principle of limited liability enables a substantial portion of environmental costs to be externalized onto society and ecosystems. As a result, economic gains are concentrated among specific actors while environmental harms are socialized. Furthermore, the increasing alignment of environmental policy with market logic weakens the transformative potential of environmental ethics and reduces ecological problems to matters of technical governance¹²⁹. Consequently, the existing structure of private law presents significant limitations in achieving environmental justice.

Against this background, one increasingly influential alternative is the recognition of nature as a legal subject endowed with rights¹³⁰. This approach challenges the traditional view of nature as a passive object to be used or protected for human benefit and instead regards nature as a legal subject possessing intrinsic value and interests of its own. Under such an understanding, environmental harm can be assessed not only in terms of damage inflicted upon individuals, communities, or property owners, but also as a violation directed at nature itself.

The concept of the rights of nature bears important similarities to the legal notion of corporate personality. Just as corporations, foundations, and other legal entities can possess

¹²⁶ *Dehm, J.*: Environmental Justice Challenges to International Economic Ordering, *AJIL Unbound* 2022, Vol. 116, p. 102.

¹²⁷ *Dehm*, p. 102 ff.

¹²⁸ *Bernstein, S.*: Ideas, Social Structure and the Compromise of Liberal Environmentalism, *European Journal of International Relations* 2000, Vol. 6, I. 4, p. 464.

¹²⁹ *Bernstein, S.*: The Compromise of Liberal Environmentalism, New York 2001, p. 133, 191 ff.

¹³⁰ *Burgers, L.*: Private Rights of Nature, *Transnational Environmental Law* 2022, Vol. 11, I. 3, p. 464-465.

rights and be represented before the law despite lacking physical existence, a similar logic can be extended to rivers, forests, and ecosystems¹³¹. Comparative legal and historical scholarship further demonstrates that rights-of-nature frameworks can, to a certain extent, be interpreted in a manner compatible with liberal legal traditions¹³². Such an approach would make it possible for representatives or guardians of nature to initiate legal proceedings on behalf of natural entities and would strengthen legal mechanisms for environmental protection. Moreover, the institutions of liability, property, and representation within private law could be reinterpreted to prioritize ecological protection. The recognition of nature as a legal subject is therefore not merely a theoretical debate within environmental law; it also offers a transformative framework capable of reshaping corporate activity, commercial relations, and private law institutions more broadly¹³³.

Addressing contemporary environmental crises requires more than technical reforms or the strengthening of existing legal instruments. Rather, it calls for the development of a global conception of environmental justice grounded in equality and social justice¹³⁴, the redesign of company law around accountability within planetary boundaries¹³⁵ and the recognition of nature as a legal subject within legal systems¹³⁶. Reconsidering the relationship between environmental justice and private law may contribute not only to the protection of nature but also to the construction of a more just and sustainable social order.

As environmental crises continue to deepen, existing private and international legal mechanisms appear insufficient to provide effective solutions. In particular, the principle of limited liability and market-oriented environmental policies hinder the realization of ecological justice. This paper argues that recognizing nature as a legal subject has the potential to produce a significant paradigm shift in environmental protection. Such recognition would enable direct legal protection against harms inflicted upon nature while encouraging a reassessment of private law institutions through the lens of ecological responsibility. Bringing together environmental justice, corporate accountability, and the rights of nature offers a promising pathway toward a more sustainable and equitable legal order.

Keywords: Environmental Ethics, Nature as a Legal Subject, Environmental Crises.

¹³¹ *Burgers*, p. 470.

¹³² *Epstein*, S.: Liberalism and Rights of Nature: A Comparative Legal and Historical Perspective, *Law, Culture and the Humanities* 2025, Vol. 21, I. 2, p. 202.

¹³³ *Burgers*, p. 472.

¹³⁴ *Dehm*, p. 104; *Gonzalez*, C. G.: Beyond Eco-Imperialism: An Environmental Justice Critique of Free Trade, *Denver University Law Review* 2001, Vol. 78, I. 4, p. 980.

¹³⁵ *Webster*, E.: Earth System Disruption, Legal Development and the Company: A UK Perspective, *Legal Studies* 2025, Vol. 45, I. 1, p. 1-21.

¹³⁶ *Burgers*, p. 472-473; *Epstein*, p. 202, 307-308.

Sınırdaki Karbon Dzenleme Mekanizmasının Tdk Vergi Hukuku Açısından Değerlendirilmesi: Avrupa Birliği Tz ve 7552 Sayılı İklim Kanunu erevesinde Bir İnceleme

An Assessment of the Carbon Border Adjustment Mechanism from the Perspective of Turkish Tax Law: An Analysis within the Framework of the European Union Regulation and Climate Law No. 7552

Dr. Gülnihal Can Avşar (*)

ÖZET

İklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası ticaretin yeniden şekillendirilmesi, son yıllarda vergi hukuku öğretisinin en güncel inceleme alanlarından biri hâline gelmiştir. Avrupa Birliği'nin 11 Aralık 2019 tarihinde açıkladığı Avrupa Yeşil Mutabakatı çerçevesinde benimsenen ve karbon kaçağı (carbon leakage) riskini bertaraf etmeyi amaçlayan Sınırdaki Karbon Dzenleme Mekanizması (SKDM), 10 Mayıs 2023 tarihli ve (AB) 2023/956 sayılı Tzk ile yasal zemine kavuşmuş; 1 Ekim 2023 – 31 Aralık 2025 arası geçiş döneminin ardından 1 Ocak 2026 itibarıyla asıl uygulama döneminde geçilmiş; ancak 8 Ekim 2025 tarihli ve (AB) 2025/2083 sayılı Basitleştirme Tzği ile yapılan değişiklikler sonucunda, demir-elik, alüminyum, imento, gübre, elektrik ve hidrojen sektörlerinde AB'ye ihracat yapan üreticilere yönelik ilk CBAM sertifikası teslim yükümlülüğünün 30 Eylül 2027 tarihine ötelendiği görülmektedir. Türkiye'nin AB'ye gerçekleştirdiği ihracat hacmi göz önünde bulunduurulduğunda, söz konusu mekanizmanın Tdk ihracatçısı üzerinde doğrudan mali yük yaratacağı açıktır.

Türkiye'nin bu sürece yanıtı, 2/7/2025 tarihinde TBMM tarafından kabul edilen ve 9/7/2025 tarihli ve 32951 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7552 sayılı İklim Kanunu olmuştur. Söz konusu Kanun, Tdk hukukunda iklim değişikliği ile mücadeleye ilişkin ilk kapsamlı ve bağlayıcı ereve dzenleme niteliğindedir. Kanun ile lkemizde Emisyon Ticaret Sistemi (ETS), Karbon Piyasası Kurulu, Türkiye Yeşil Taksonomisi ve çeşitli yeşil dönüşüm destek mekanizmaları yasal dayanağa kavuşturulmuştur. Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasının () bendinde ise Türkiye Gümrük Bölgesinde ithal edilen malların gömülü sera gazı emisyonlarını ele almak amacıyla Tdk SKDM'sinin "kurulabileceği" dzenlenmiş; söz konusu mekanizmanın raporlama, kapsam, içerik, usul ve esaslarının belirlenmesi yetkisi Ticaret Bakanlığı'na bırakılmıştır. Bu yetkilendirme hükmünün ihtiyari niteliği, Tdk SKDM'sinin – AB

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü Araştırma Görevlisi, gcanavsar@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8708-6198.

Eskişehir Osmangazi University Economics and Administrative Sciences Faculty, Department of Public Finance.

SKDM'sinden farklı olarak — yalnızca yasal dayanağa kavuşturulduğunu, fiilî kuruluşunun ise Ticaret Bakanlığı'nın çıkaracağı ikincil mevzuata bağlı bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bildiriye, SKDM'nin Türk vergi hukuku açısından ortaya çıkardığı temel sorunlar üç ana eksenle ele alınacaktır. İlk eksenle, SKDM sertifikasının hukuki niteliği tartışılarak söz konusu mali yükümlülüğün vergi, harç, resim ve benzeri mali yükümlülükler kategorisindeki yeri incelenecek; mekanizmanın klasik vergi tipolojisinin ötesinde sui generis bir niteliğe sahip olduğu tezi savunulacaktır. İkinci eksenle, Anayasa'nın 73. maddesinin üçüncü fıkrasındaki verginin kanuniliği ilkesi ile mali güce göre vergilendirme ilkesi açısından 7552 sayılı Kanun'un çerçeve niteliği değerlendirilecek; özellikle ETS tahsisat fiyatlarının ve SKDM sertifika bedellerinin dış parametrelere (AB ETS açık artırma fiyatları) endekslenmesinin Anayasa hukuku açısından doğurduğu sorunsallar irdelenecektir. Üçüncü eksenle ise (AB) 2023/956 sayılı Tüzüğün 9. maddesinde düzenlenen ve menşe ülkede etkin biçimde ödenen karbon bedelinin AB CBAM yükümlülüğünden mahsubuna imkân tanıyan hüküm ele alınarak; klasik çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları öğretisiyle karşılaştırmalı bir analiz yapılacaktır. Söz konusu mahsup hakkının fiilen işletilebilmesi için Türkiye'nin kendi ETS'sini AB tarafından tanınabilir bir biçimde işletmesi gerektiği; bu yönüyle iç hukuki düzenlemelerin uluslararası karşılıklı tanıma standartlarıyla uyumunun sağlanmasının zorunluluk arz ettiği vurgulanacaktır.

Çalışma, mevzuat analizi ve karşılaştırmalı hukuk yöntemiyle yürütülmüştür. AB CBAM Tüzüğü ile 7552 sayılı Kanun arasındaki paralellikler ve farklılıklar; Türkiye Emisyon Ticaret Sistemi Yönetmeliği Taslağı (22/7/2025) ve 2026/1 sayılı İdari Para Cezalarına İlişkin Tebliğ (RG 27/12/2025, Sayı 33120) gibi ikincil mevzuat ışığında değerlendirilmiştir. Vardığı sonuçlar itibarıyla bildiri; ticaret hukuku ile çevre hukuku kesişiminde doğan SKDM'nin Türk vergi sistemine yeni bir mali yükümlülük tipolojisi tanıttığını, bu tipolojinin verginin kanuniliği ilkesi başta olmak üzere temel anayasal vergileme ilkeleri açısından özgün sorunlar doğurduğunu ve öğretinin klasik vergi-harç-resim ayırımının ötesinde, regülatif ve uluslararası boyutu olan sui generis bir kategori üzerinde yeniden düşünmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması, 7552 sayılı İklim Kanunu, Emisyon Ticaret Sistemi, Çevre Vergileri, Verginin Kanuniliği İlkesi, Yeşil Mutabakat.

ABSTRACT

The reshaping of international trade in the fight against climate change has, in recent years, become one of the most current fields of inquiry within tax law scholarship. The Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM), adopted within the framework of the European Green Deal announced by the European Union on 11 December 2019 and aimed at preventing the risk of carbon leakage, was placed on a legal footing by Regulation (EU) 2023/956 of 10 May 2023. Following the transitional period of 1 October 2023 – 31 December 2025, the definitive period entered into force as of 1 January 2026; however, as a result of the

amendments introduced by Regulation (EU) 2025/2083 of 8 October 2025 (the Simplification Regulation), the obligation to surrender the first CBAM certificates for producers exporting to the EU in the iron and steel, aluminium, cement, fertiliser, electricity and hydrogen sectors has been postponed to 30 September 2027. In view of the volume of Türkiye's exports to the EU, it is evident that the mechanism will generate a direct financial burden upon Turkish exporters.

Türkiye's response to this process has been the enactment of Climate Law No. 7552, adopted by the Grand National Assembly of Türkiye on 2 July 2025 and entered into force upon its publication in the Official Gazette dated 9 July 2025 and numbered 32951. The Law constitutes the first comprehensive and binding framework regulation under Turkish law concerning the fight against climate change. By means of this Law, the Emissions Trading System (ETS), the Carbon Market Board, the Türkiye Green Taxonomy and various green transition support mechanisms have been provided with a legal basis. Subparagraph (ç) of the first paragraph of Article 8 of the Law further stipulates that a Turkish CBAM "may be established" in order to address the embedded greenhouse gas emissions of goods imported into the Customs Territory of Türkiye; the authority to determine the reporting, scope, content and procedural rules of the said mechanism has been delegated to the Ministry of Trade. The discretionary nature of this delegation provision demonstrates that the Turkish CBAM — unlike its EU counterpart — has merely been provided with a legal basis, while its actual establishment remains contingent upon the secondary legislation to be issued by the Ministry of Trade.

In this paper, the principal issues raised by the CBAM from the perspective of Turkish tax law are addressed along three main axes. The first axis discusses the legal nature of the CBAM certificate, examining its place within the categories of taxes, fees, duties and similar financial obligations, and advances the thesis that the mechanism possesses a *sui generis* character that transcends the classical typology of taxation. The second axis evaluates the framework character of Climate Law No. 7552 in light of the principle of legality of taxation enshrined in the third paragraph of Article 73 of the Constitution and the principle of taxation according to ability to pay; in particular, it scrutinises the constitutional issues arising from the indexation of ETS allowance prices and CBAM certificate prices to external parameters (the EU ETS auction prices). The third axis examines the provision laid down in Article 9 of Regulation (EU) 2023/956, which permits the deduction of carbon prices effectively paid in the country of origin from the EU CBAM liability, and undertakes a comparative analysis with the doctrine of double taxation conventions. It is emphasised that, for the actual exercise of the said right of deduction, Türkiye must operate its own ETS in a manner recognisable by the EU; in this regard, ensuring the conformity of domestic legal arrangements with international mutual recognition standards is essential.

The study has been conducted by means of legislative analysis and the comparative law method. The parallels and divergences between the EU CBAM Regulation and Climate Law No. 7552 have been assessed in the light of secondary legislation, including the Draft

Regulation on the Türkiye Emissions Trading System (22 July 2025) and the Communiqué No. 2026/1 on Administrative Fines (Official Gazette of 27 December 2025, No. 33120). With respect to its conclusions, the paper argues that the CBAM, which has emerged at the intersection of trade law and environmental law, has introduced a new typology of financial obligation into the Turkish tax system; that this typology gives rise to distinctive issues from the perspective of fundamental constitutional principles of taxation, foremost among which is the principle of legality of taxation; and that scholarship must reconsider, beyond the classical tripartite distinction between taxes, fees and duties, a *sui generis* category possessing regulatory and international dimensions.

Keywords: Carbon Border Adjustment Mechanism, Climate Law No. 7552, Emissions Trading System, Environmental Taxes, Principle of Legality of Taxation, European Green Deal.

Çevre Devleti, Dekarbonizasyon ve Ticari Özgürlüğün Sınırları

The Environmental State, Decarbonization, and the Limits of Commercial Freedom

Dr. Öğr. Üyesi Ulaş Karadağ (*)

ÖZET

İklim krizinin derinleşmesi devletlerin çevre politikalarına ilişkin rolünün yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir. Özellikle Paris İklim Anlaşması sonrasında birçok gelişmiş kapitalist devlet, ekonomik faaliyetlerin karbon yoğunluğunu azaltmayı temel bir siyasal hedef hâline getirmiş; bu doğrultuda enerji, sanayi, ulaştırma ve ticaret politikalarında kapsamlı dönüşüm programları uygulamaya başlamıştır. Bu süreç literatürde “dekarbonizasyon devleti” olarak kavramsallaştırılmaktadır. Dekarbonizasyon devleti, klasik çevre devletinden farklı olarak çevresel zararları yalnızca düzenlemeye çalışan bir yapı değil, ekonomik ve toplumsal yaşamı karbon nötr bir gelecek doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi amaçlayan müdahaleci bir devlet formudur. Ancak ilgili dönüşüm piyasa özgürlükleri, mülkiyet ilişkileri ve uluslararası ticaret düzeni bakımından da önemli gerilimler üretmektedir.

Bildirinin temel amacı, dekarbonizasyon devletinin ortaya çıkışını çevre devleti literatürü çerçevesinde açıklamak ve bu devlet formunun ticari özgürlüğü hangi gerekçelerle sınırlandırdığını incelemektir. Bunun yanında çalışma, söz konusu sınırlandırma pratiğinin karşılaştığı yapısal engelleri ve çelişkileri ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu bağlamda bildiri, dekarbonizasyon devletinin liberal-kapitalist devletin temel işlevleriyle gerilim içinde gelişen bir dönüşüm projesi olduğunu ileri sürmektedir.

Çevre devleti, 1970'lerden itibaren çevresel sorunları ekonomik büyüme ve rekabetçilik hedefleriyle uyumlu biçimde yönetmeye çalışan bir model olarak ortaya çıkmıştır. Bu modelde temel strateji, mevcut üretim süreçlerinin daha verimli hâle getirilmesi ve çevresel maliyetlerin teknolojik iyileştirmeler yoluyla azaltılmasıdır. Buna karşılık dekarbonizasyon devleti, verimlilik artışının yanında fosil yakıt temelli ekonomik yapının dönüştürülmesini amaçlamaktadır. Yenilenebilir enerji yatırımları, karbon fiyatlandırması, sınırda karbon düzenleme mekanizmaları, fosil yakıt teşviklerinin kaldırılması, belirli teknolojilerin yasaklanması ve yeşil sanayi politikaları bu dönüşümün temel araçları arasında yer almaktadır. Böylece devlet, ekonomik süreçlere daha doğrudan müdahale etmekte ve ticari özgürlüğün kullanım alanını iklim hedefleri doğrultusunda yeniden tanımlamaktadır.

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Genel Kamu Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, ulas.karadag@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9775-5589.

Eskişehir Osmangazi University Law Faculty, General Public Law.

Ancak bu müdahaleler, kapitalist ekonomik düzenin temel ilkelerinden biri olan ticari özgürlük ile çelişmektedir. Dekarbonizasyon politikaları belirli sektörlerin faaliyet alanlarını daraltmakta, karbon yoğun üretim biçimlerini mali açıdan dezavantajlı hâle getirmektedir. Ayrıca, yatırım tercihlerini kamu politikaları aracılığıyla yönlendirmektedir. Özellikle karbon vergileri, emisyon ticaret sistemleri, çevresel standartlar ve sınırda karbon düzenleme mekanizmaları, piyasa aktörlerinin serbest karar alanlarını sınırlayan düzenlemeler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle dekarbonizasyon devletinin yükselişi, devlet müdahalesi ile ekonomik özgürlük arasındaki klasik gerilimi yeni bir düzlemde yeniden üretmektedir.

Bildirinin temel iddiası, dekarbonizasyon devletinin karşılaştığı güçlüklerin yalnızca siyasal irade eksikliği veya fosil yakıt lobilerinin direnciyle açıklanamayacağıdır. Sorun kapitalist devletin yapısal işlevlerinde yatmaktadır. Dekarbonizasyon politikaları bir yandan ekonomik büyümenin sürdürülmesini, uluslararası rekabet gücünün korunmasını ve toplumsal meşruiyetin devamını vaat ederken diğer yandan bu hedefleri zayıflatabilecek sonuçlar üretmektedir. Karbon yoğun sektörlerin dönüşümü istihdam kayıpları ve yatırım riskleri doğurmakta; tüketim alışkanlıklarına yönelik müdahaleler toplumsal tepkiyi artırmakta; yeşil dönüşüm için gerekli kritik madenlere duyulan ihtiyaç ise yeni jeopolitik bağımlılıklar yaratmaktadır. Böylece ticari özgürlüğün sınırlandırılması, iklim politikalarının uygulanabilmesi açısından gerekli görünürken, bu sınırlandırmanın ekonomik ve siyasal maliyetleri devletin meşruiyetini zorlamaktadır.

Bir başka önemli husus, dekarbonizasyon stratejilerinin uluslararası boyutuna dairdir. Yeşil teknolojiler için gerekli olan lityum, kobalt, nikel ve nadir toprak elementleri üzerindeki küresel rekabet, yeni bir kaynak jeopolitiğini beraberinde getirmektedir. Bu durum, çevresel dönüşümün kimi zaman “yeşil sömürgecilik”, “yeşil ekstraktivizm” veya “eko-emperyal gerilimler” olarak tanımlanan süreçlere dayanmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla dekarbonizasyon devleti yalnızca karbon emisyonlarını azaltmaya çalışan bir düzenleme modeli değil, aynı zamanda küresel ticaret ve rekabet ilişkilerini yeniden şekillendiren bir siyasal proje olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, dekarbonizasyon politikalarının başarısı, yalnızca çevresel hedeflerin belirlenmesine değil, aynı zamanda ekonomik özgürlük, toplumsal meşruiyet ve uluslararası rekabet arasındaki gerilimlerin nasıl yönetileceğine bağlıdır. Bu nedenle dekarbonizasyon devletinin geleceği, çevre politikalarının ötesinde, devletin ekonomik ve toplumsal işlevlerinin yeniden tanımlanmasına ilişkin daha kapsamlı bir tartışmanın parçası olarak ele alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Dekarbonizasyon Devleti, Kapitalist Devlet, Karbon-Yoğun Üretim Biçimleri, Kaynak Jeopolitiği, Ticari Özgürlükler.

ABSTRACT

The deepening climate crisis has necessitated a redefinition of the state's role in environmental governance. Particularly following the Paris Agreement, many advanced capitalist states have adopted the reduction of the carbon intensity of economic activities as a central political objective and have consequently implemented comprehensive transformation programs in the fields of energy, industry, transportation, and trade. This process has increasingly been conceptualized in the literature as the emergence of the *decarbonization state*. Unlike the classical environmental state, which primarily seeks to regulate environmental harms, the decarbonization state represents a more interventionist form of statehood that aims to reorganize economic and social life in accordance with the objective of achieving a carbon-neutral future. However, this transformation also generates significant tensions concerning market freedoms, property relations, and the international trade order.

The primary objective of this paper is to explain the emergence of the decarbonization state within the framework of the environmental state literature and to examine the justifications through which this form of statehood restricts commercial freedom. In addition, the study seeks to identify the structural obstacles and contradictions encountered by such regulatory practices. In this regard, the paper argues that the decarbonization state constitutes a transformative project that develops in tension with the fundamental functions of the liberal-capitalist state.

Since the 1970s, the environmental state has emerged as a model aimed at addressing environmental problems while remaining compatible with the goals of economic growth and competitiveness. Within this framework, the principal strategy has been to increase the efficiency of existing production processes and reduce environmental costs through technological improvements. By contrast, the decarbonization state seeks not only greater efficiency but also the transformation of the fossil fuel-based economic structure itself. Investments in renewable energy, carbon pricing mechanisms, carbon border adjustment measures, the removal of fossil fuel subsidies, the prohibition of certain technologies, and green industrial policies constitute some of the principal instruments of this transformation. Consequently, the state intervenes more directly in economic processes and redefines the scope of commercial freedom in accordance with climate objectives.

Such interventions, however, stand in tension with commercial freedom, one of the foundational principles of the capitalist economic order. Decarbonization policies narrow the range of activities available to certain sectors, render carbon-intensive forms of production economically disadvantageous, and direct investment decisions through public policy instruments. Carbon taxes, emissions trading systems, environmental standards, and carbon border adjustment mechanisms, in particular, emerge as regulatory tools that constrain the autonomous decision-making capacity of market actors. The rise of the decarbonization state

therefore reproduces, in a new context, the classical tension between state intervention and economic freedom.

The central claim of this paper is that the difficulties encountered by the decarbonization state cannot be explained solely by a lack of political will or by resistance from fossil fuel interests. Rather, these difficulties are rooted in the structural functions of the capitalist state itself. While decarbonization policies promise to sustain economic growth, preserve international competitiveness, and maintain social legitimacy, they simultaneously generate outcomes that may undermine these very objectives. The transformation of carbon-intensive sectors may produce employment losses and investment risks; interventions targeting consumption patterns may provoke social resistance; and the demand for critical minerals required for the green transition creates new forms of geopolitical dependency. As a result, although restrictions on commercial freedom appear necessary for the implementation of climate policies, their economic and political costs may challenge the legitimacy of the state.

Another important issue concerns the international dimension of decarbonization strategies. Global competition over lithium, cobalt, nickel, and rare earth elements—resources essential for green technologies—has given rise to a new geopolitics of resources. This situation has led environmental transformation processes to rely, at times, on dynamics described as “green colonialism,” “green extractivism,” or “eco-imperial tensions.” The decarbonization state should therefore be understood not merely as a regulatory framework aimed at reducing carbon emissions but also as a political project that reshapes global trade relations and patterns of economic competition.

In conclusion, the success of decarbonization policies depends not only on the establishment of environmental objectives but also on the management of tensions among economic freedom, social legitimacy, and international competitiveness. The future of the decarbonization state should therefore be considered part of a broader debate concerning the redefinition of the economic and social functions of the state beyond the realm of environmental policy.

Keywords: Decarbonization State, Capitalist State, Carbon-Intensive Production, Resource Geopolitics, Commercial Freedom.

7552 Sayılı İklim Kanunu'nda Düzenlenen Emisyon Tahsisatı ve Karbon Kredisinin Anayasal Boyutları

The Constitutional Dimensions of Emission Allowances and Carbon Credits under the Climate Law No. 7552

Dr. M. Murat Öngel (*)

ÖZET

2 Temmuz 2025 tarihli ve 7552 sayılı İklim Kanunu, Türkiye'nin uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülükleri doğrultusunda ilan ettiği 2053 Net Sıfır Emisyon hedefini hayata geçirmek için hazırlanmıştır. Kanunla, iklim değişikliğiyle mücadele adına bu sistem kapsamına alınacak işletmeler için emisyon tahsisatı ve karbon kredisi şeklinde iki mekanizma öngörülmüş ve Türkiye Emisyon Ticaret Sistemi (TR ETS) ile Türkiye Karbon Denkleştirme Sistemi (TR KDS)'nin yasal çerçevesi kurulmuştur.

Kanun'da yer alan tanıma göre ETS “[s]era gazı emisyonlarına, net sıfır emisyon hedefine uygun bir üst sınır belirlenmesi ilkesine dayalı olarak çalışan ve tahsisatların alınıp satılması suretiyle sera gazı emisyonu azaltımını teşvik eden ulusal ve/veya uluslararası piyasa temelli mekanizma”dır [m. 2 (1)-g]. Kanun'da “[m]isli nitelikte, devredilebilen, kaydi olarak ihraç edilen ve belirli bir süre boyunca bir ton karbondioksit eşdeğerinde sera gazı emisyon hakkı” [m. 2 (1)-cc] olarak tanımlanan tahsisatlar, idare tarafından oluşturulacak ve ücretsiz verilecek olanlar haricinde ihale yöntemiyle “birincil piyasa”da satışa çıkacaktır. [m. 2 (1)-b ve e, m. 9 (6)] Bunlar ayrıca Kanun'da “ikincil piyasa” olarak tanımlanmış biçimde şirketler arasında da alım satım konusu olabilecektir. ETS kapsamındaki işletmeler tahsisatlarını, m. 9 (5) düzenlemesi uyarınca, yıllık sera gazı emisyonlarına karşılık gelecek miktarda idareye teslim edecektir. Böylece, üst sınır esasına göre belirlenmiş biçimde ve bu kapsamda alınıp satılabilen ve sahibine “sera gazı salınımı yaratma hakkı” veren bir finansal varlık yaratılmıştır. Karbon kredisi ise “[s]era gazı emisyonlarının azaltım veya giderim faaliyetlerinin bağımsız kuruluşlar tarafından geçerli kılınması, doğrulanması ve standart kuruluşu tarafından belgelendirilmesi sonucu elde edilen ve bir ton karbondioksit eşdeğeri cinsinden ifade edilen kredi” olarak tanımlanmıştır. [m. 2 (1)-ö] Karbon kredileri ise gönüllülük esasına bağlı olarak üretilen projelerle kazanılacaktır. Bu projeler, elimine edildiği belirlenen miktarda sera gazına karşılık gelen “kredi”ler üretecek ve ETS kapsamındaki tahsisat teslim yükümlülüğünün bir kısmı için kullanılabileceği gibi şirketlerin gönüllü taahhütlerinin gerçekleştirilmesi için de

* TOBB ETU Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku, mongel@etu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9366-9293.
TOBB ETU Law Faculty, Department of Constitutional Law.

“harcanabilecek” veya Kanun’da benimsenen tanımla “denkleştirme” amaçlı kullanılabilir. Bunlar da tıpkı emisyon tahsisatları gibi alınıp satılabilen varlıklar olarak tasarlanmıştır. Anılan iki mekanizma da işletmelerin sera gazı emisyonlarını azaltmaya dönük piyasa bazlı çözümler olup iklim değişikliği ile mücadele için bu yönde bir siyasal tercih yapılması özellikle anayasal haklar bakımından ele alınmayı hak etmektedir.

İklim Kanunu’yla öngörülen mekanizmalar şirketler bakımından, anayasal mülkiyet hakkının kapsamında kabul edilecek türden varlıklardır. Anayasa Mahkemesi’nin (AYM) istikrarlı içtihadına göre ekonomik değer ifade eden ve parasal karşılığı olan her türlü mal varlığı unsuru bu kapsamda ele alınmaktadır. Burada aynı zamanda özel teşebbüs hürriyeti de gündeme gelecektir. Böylece, emisyon tahsisatları ile karbon kredilerinin alım satımı ve kullanımının (1) şirketler bakımından anayasal haklarına bir “müdahale” oluşturacağı senaryoların ortaya çıkacağı ve dahi (2) *prima facie* “anayasal kirletme hakkı” olarak kavranmaya müsait olduğu söylenebilir. Bu durumda şirketlerin iklim değişikliğini yaratan aktörler olmanın ötesinde, belirli bir “kirletme hakkı”na sahip özneler olarak da kavranması durumu ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede ele aldığımız zaman ilk olarak Kanun’un çizdiği çerçevenin Anayasa’nın 13. maddesi kapsamında kanunilik ilkesine uygunluğu gündeme gelecektir. Kanun’da öngörülen mekanizmaların bir çerçeve çizmesi ve idarenin düzenleyici işlemlerine bırakılan büyük pay kanunilik ilkesine aykırılığı gündeme getirebilecektir. İkinci olarak ele alınması gereken “meşru amaç” kriteri bakımından ise Anayasa’ya aykırılığın ortaya çıkması daha düşük bir ihtimal olarak görünse dahi burada iklim değişikliğini yaratan özneler ile etkilenen öznelerin anayasal hakları bakımından bir değerlendirme yapılması gereği açığa çıkmaktadır. Bu aşamada belirlenecek meşru amaçlar, 13. maddenin mantıksal sıralamasında bir sonraki aşama olan ölçülülük incelemesinin hangi anayasal hak ve değerler dikkate alınarak yapılacağını belirleyecektir. Son olarak ölçülülük aşamasında “kirletme hakkı” ile çatışan anayasal hak ve değerlerin nasıl değerlendirileceği sorunu ile Kanun’un 14. maddesinde yer alan yaptırım rejiminin ele alınması gerekecektir.

Bu değerlendirme, benimsenen politika setinin iklim değişikliğinin öznesi olan şirketlerin aynı zamanda “kirletme hakkı”nın öznesi olarak kavranması sonucunda hangi senaryolarda “kirletme hakkı”nın korunmasının gündeme gelebileceği tartışmasını açmayı sağlayabilir. Böylece, benimsenebilecek alternatif bir politika setinin “kirletme hakkı”nı korumaksızın iklim değişikliği ile mücadele edebilmeyi sağlayıp sağlamadığı tartışmasına da bir katkı sunabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Emisyon Tahsisatı, Karbon Kredisi, Mülkiyet Hakkı, Özel Teşebbüs Özgürlüğü.

ABSTRACT

The Climate Law No. 7552, dated July 2, 2025, was prepared to implement the 2053 Net Zero Emission target declared by Türkiye in line with its obligations arising from international

agreements. The Law envisages two mechanisms—emission allowances and carbon credits—for businesses to be included in this system in the name of combating climate change, and establishes the legal framework for the Türkiye Emissions Trading System (TR ETS) and the Türkiye Carbon Offsetting System (TR KDS).

According to the definition set forth in the Law, the ETS is a “[n]ational and/or international market-based mechanism that operates on the principle of setting an upper limit on greenhouse gas emissions consistent with the net-zero emissions target and encourages the reduction of greenhouse gas emissions through the buying and selling of allowances” [Art. 2 (1)-g]. Defined in the Law as a “[f]ungible, transferable, book-entry issued, and representing the right to emit a certain amount of greenhouse gases equivalent to one ton of carbon dioxide over a specific period” [Art. 2 (1)-cc], allowances will be generated by the State. Aside from those to be allocated free of charge, they will be offered for sale through the tender procedure in the “primary market” [Art. 2 (1)-b and e, Art. 9 (6)]. Furthermore, these may also be subject to purchase and sale among companies in what is defined as the “secondary market” under the Law. Pursuant to the regulation in Art. 9 (5), enterprises within the scope of the ETS shall submit their allowances to the State in an amount corresponding to their annual greenhouse gas emissions. Thus, a financial asset has been created that is tradable within this framework, determined on a cap-based system, and grants its holder the “right to emit greenhouse gases.” A carbon credit, on the other hand, is defined as the “[a] credit obtained as a result of greenhouse gas emission reduction or removal activities being validated and verified by independent bodies and certified by a standards body which is expressed in tonnes of carbon dioxide equivalent” [Art. 2 (1)-ö]. Carbon credits will be earned through projects developed on a voluntary basis. These projects will generate “credits” corresponding to the determined amount of eliminated greenhouse gases, and they can be used for a portion of the allowance submission obligation within the scope of the ETS, just as they can be “spent” or used for the purpose of “equalisation”—adopting the definition embraced by the Law—to fulfill the voluntary commitments of companies. Both mechanisms represent market-based solutions aimed at reducing corporate greenhouse gas emissions, and the policy choice to pursue this approach in the fight against climate change warrants consideration, particularly from the perspective of constitutional rights.

The mechanisms envisaged by the Climate Law constitute assets that fall within the scope of the constitutional right to property for companies. According to the jurisprudence of the Constitutional Court (AYM), any asset that expresses economic value and possesses a monetary equivalent is evaluated within this scope. The freedom of enterprise will also come into play here. Thus, it can be argued that scenarios will emerge where the trading and use of emission allowances and carbon credits (1) constitute an “interference” with companies’ constitutional rights and (2) this phenomenon can even be understood as a *prima facie* “constitutional right to pollute.” In this case, rather than being merely actors that generate climate change, companies emerge as subjects possessing a specific “right to pollute.” When examined within this framework, the first issue to arise is whether the framework outlined by the Law complies with the principle of legality under Article 13 of the Constitution. The fact

that the mechanisms envisaged in the Law merely draw a framework and leave a significant margin to the administrative regulatory acts, may bring up a non-compliance with the principle of legality. Secondly, with respect to the criterion of "legitimate aim", although the likelihood of a breach of the Constitution appears lower, a necessity arises here to conduct an evaluation regarding the constitutional rights of the subjects generating climate change and the subjects affected by it. The legitimate aims identified at this stage will determine which constitutional rights and values are taken into account during the proportionality review, the next step in the logical sequence of Article 13. Finally, the issue of how to evaluate the constitutional rights and values that conflict with the "right to pollute" during the proportionality stage, along with the sanctions regime outlined in Article 14 of the Law, will need to be addressed.

This analysis may help open a discussion on the scenarios in which the protection of the "right to pollute" could come into play, given that the adopted policy set perceives companies—which are the protagonists of climate change—as also being the right-holders, or subjects of the "right to pollute." It may also contribute to the discussion of whether an alternative set of policies could effectively address climate change without protecting the "right to pollute."

Keywords: Emission Allowance, Carbon Credit, Property Rights, Freedom of Enterprise.